YARIM AY

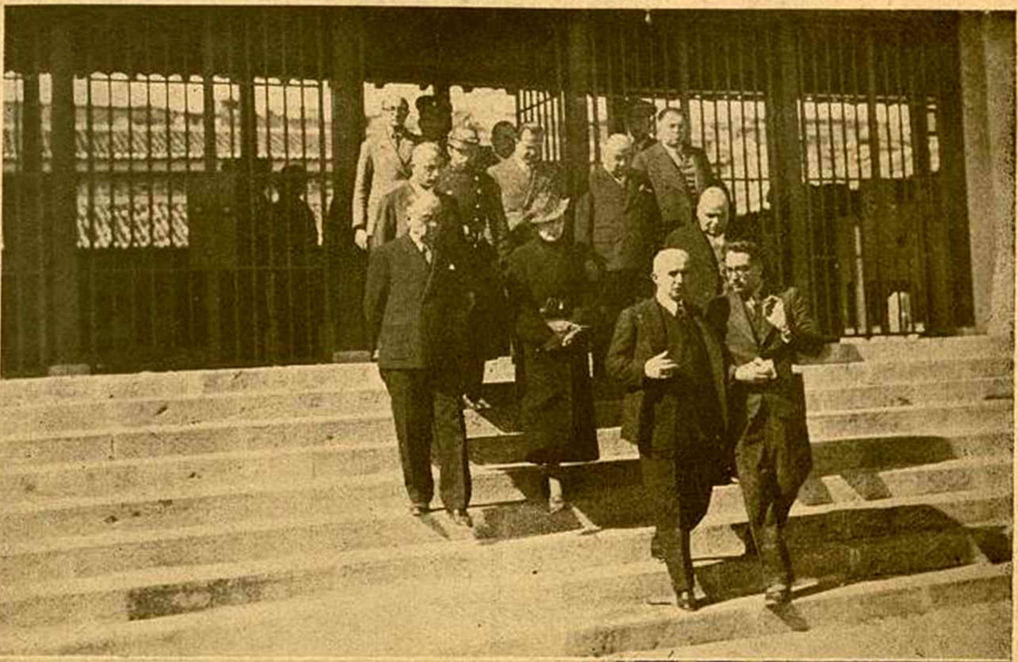

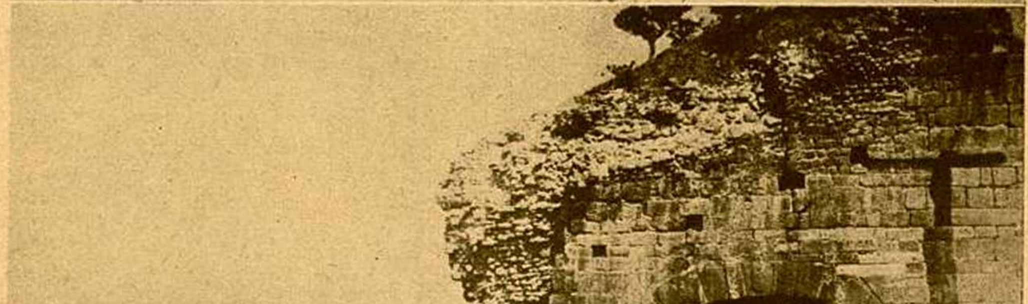

Reisicumhur Millî Şef İ. İNÖNÜ'nün Başvekilliği sıralarında Bergama müzesini ziyaretlerinden bir hatıra

15 Krş.

Bergama Sayısı

15 NİSAN 1940

No. 116

Öğretmenler İçin

DERS NOTLARI

ve

Talebeyi Görme Araştırma

DEFTERİ

30 - 40 - 50 - 60 - 70 - 80

Talebelik

Olarak, yeni ders taksimatına ve müfredat proğramlarına uygun olarak tertip edilmiştir.

Resimli Ay Matbaasından arayınız!..

İZMİRDE

ANKARA PALAS

Telef. (3438)

İzmirin en modern, en temiz ve dürüst aile yuvasıdır. konfor, temizlik, istrahat, ucuzluk Ankara Palasın hususiyetlerindendir.

Banyo, kalorifer, mükemmel lokanta, pastahane ve kıraathaneyi camidir.

2 inci Tab'ı :

RIZA TEVFİK

HAYATI

ve

ESERLERİ

Adlı eseri Resimli Ay Matbaasında arayınız — Fiatı : 60 Kuruştur.

RESİMLİ AY'ın

1940

DUVAR TAKVİMLERİ

ile Muhtıra Defterlerini tercih ediniz! Hem mükemmel ve hem de ucuzdurlar. Toptan siparişlere tenzilât yapılır.

Türk Çocuklarına Müjde

(SAĞLAM ÇOCUK) Adındaki mecmuanız çıkıyor Memlekette sizlere en güzel çocuk mecmuasını vermek için büyük fedakârlıklara katlandık 17 Şubat 1940 Cumartesi günü çıkacak olan bu dergiyi sabırsızlıkla bekleyiniz.

İçinde her mecmuadan daha zengin resim ve yazılar bulacaksınız. Sizi Serüvenden Serüvene koşturacak olan bu yazılar şunlardır :

Bizans Kapılarında Türkler - Doktorumuzun Öğütleri - Hikâye - Kelle Avcıları: Büyük Macera Romanı - Dünyadan Gelen Sesler - Masal - Karikatür - Bilmece - Kel Oğlan ve Kel Oğlan Mektep Kaçağı - Ayrıca Gürbüz Türk Çocukları ve en güzel Hikâye yazanı Mektepli Musabakaları.

SAĞLAM ÇOCUK biricik dergidir muhakkak onu okuyunuz.

Siparişlerinizi Ankara Caddesi 1/99 Adalet Han Kat 1 No: 3[illegible] Umumî İdare merkezine yapınız — Telefon 20607

◆ YARIM AY ◆

15 Günde Bir Çıkar Edebî - İlmî - İctimaî Mecmuadır.

İdare Merkezi : İstanbul, Sirkeci Ebussuud Caddesi No. 1-3

RESİMLİ AY MATBAASI T. L. ŞİRKETİ.

Abonman Şartı : Türkiye için { 6 Aylığı : 175 Kr. / 12 „ 350 Kr. Ecnebî için { Yıllığı 1 İngiliz Lirası

Telefon : **23607** *Telgraf adresi :* **Resimliay** *Posta Kutusu :* **629**

Rica : 1) İdare işlerine ait muhaberelerin: Resimli Ay Matbaası T. L. Şirketi İdare Müdürlüğü

Yazı . . . : . . . Yazı .

adreslerine yazılması.

Bergama

Yazan: Âsım KÜLTÜR

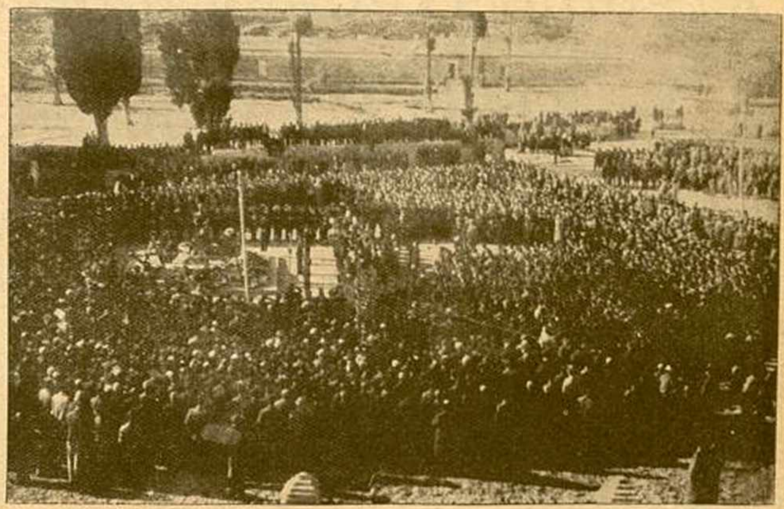

Ebedî Şef ATATÜRK'ün Ölüm yıldönümünde Bergamalılar

Düşünen bir kafa ve duyan bir kalp için Bergamaya gitmek, biraz, ilkçağ medeniyeti içine girmektir. Bergama, tarihî hüviyeti ile ilkçağ medeniyetinin, bugünkü çağa kadar; zamanın tesir ve tahribine göğüs germiş bir âbidesi mahiyetindedir. Kültür, san'at ve bilhassa sağlık işleri üzerinde, başka hiçbir devirde eşine rastlanmıyan en güzel hayat orada göründü ve en olgun şeklini, orada buldu. Felsefe, ilim, hattâ modern psikanaliz; varlığının büyük kısmını, ona borçludur. Bugünkü kitabın, Bergamalıların ince ve yaratıcı zekâsı ile, Papirüsün iptidaî ve kaba şeklinden kurtularak son şekline girmesi de bu toprakta oldu. Bu beyaz mermer şehir, tarihte en çılgın aşklara yuva oldu. İnsan ruhu, tahteşşuurunu Eskûlap dehlizlerinde boşaltır, neş'e ile yurduna dönerdi. Yurt sevgisi ve onun yarattığı yüksek kahramanlık Bakırçayı kenarında şahlandı ve Bergamalı artistin çekici ile zafer âbidesinde en yüksek ifadesini buldu. Kendi hayatının tarihinde ve hiçbir devirde insan oğlu, şuuru ile tahteşşuurunu tatmin eden bu kadar aydın ve cazip bir hayat şekline kavuşmamıştır.

İlmin kaynağı, san'atın âbidesi, hayatın cazibesi olan Bergama, yüksek bir cemiyet duygusu ile meydana gelen en iyi ve yüksek bir hayat idealinin cisimlenmiş, şekillenmiş yuvasıdır. Bugünkü medeniyet de bu yuvada doğdu.

(Bergama): altmış küsür senedenberi yapılan kazılar, ortaya çıkarılan kıymetli eserlerle bugün dünyaca tanınmış yerlerden biridir; hele ikinci Abdülhamidin affedilmez bir hatası yüzünden Almanlara peşkeş çekilen (ZEÜS Mezbahı) nın Berline nakli ve orada restore edilerek eski şeklini alması, Bergamayı medeniyet dünyasına birkat daha tanıtmıştır.

Zengin bir ülkenin merkezi olan Bergama, o çağların en yüksek eserlerini yaratmış ve en ileri medeniyetini tesis eylemişti. Mütemadî ve porogramlı bir surette yapılmakta olan hafriyatın verdiği neticeler bu hakikatı her gün bir parça daha teyid ve tekid eylemektedir. Bunlardan görülüyor ki eski Bergama kasabası ve onu kuşatan Akropolu düzenli bir plân ve mükemmel bir mimarî ile yapılmıştır.

(Yarım Ay); gerek Cumhuriyet hükûmetimizin, gerek bütün medenî dünyanın ehemmiyetle üzerinde durduğu (Bergama) şehrine bu sayısını ayırmakla pek isabetli bir harekette bulunmuştur. Mecmuanın, Bergamayı tanıtmak hususundaki mesaisine teşekkür ederken; bütün yurddaşlarımı tarihin incisi olan bu şehri ziyarete davet eylerim.

Ege bölgesinin zengin bir tarih kaynağı olan Bergamanın mevkiini gösteren harita

Zelzeleden sonra Dikiliden beş sahne

Bergama Kaymakamı Şevket Kancan Dikili Faciasını Anlatıyor

"Asırlar Zarfında Yapılagelmiş Olan Kasaba, Birkaç Dakika İçinde Taş Yığınına Dönüvermişti.,,

YAZAN:
Tuğrul Deliorman

Eylûl ayı içinde idi. Bir iş için Bergamaya gitmiştim. Pazar yerinde karşılaştığım tanıdık bir köy muhtarı, söz arasında:

— Yeni kaymakamla görüştün mü? diye sordu. «Hayır» manasında başımı salladım ve:

— Nasıl adam? dedim.

— İyiye benziyor emme, bakam nasıl çıkacak.

— İyiye benzediğini nereden anladın?..

İstiklâl meydanındaki bir kahveye doğru ilerlemeğe başladık:

— Bu sabah yanına varmak ilâzım geldi. Hani öyle ufaktefek bir iş olsa idi, kâtibe gördürüverecektim. Bu da, bazı kaymakamlar gibi bağırıverir diye çekiniyordum. Uzatmıyalım lâfı; kapısına vardım. Şapkam elimde, gireyim mi girmeyeyim mi?.. diye düşünürken kapıdaki yazı gözüme ilişti: "Kapıyı vurmadan giriniz!„ Heman daldım içeri. Kaymakam, telefonla konuşuyordu. Kapı dibinde durmuştum; eliyle «yaklaş!» işareti yaptı. Şu bizim mer'a meselesi var ya, işte onun için gitmiştim. Şimdiye kadar bu işi, hiçbir kaymakama anlatamamıştım. Telefonu kapattıktan sonra kaymakam:

— Söyle derdini...

diyerek yüzüme baktı. Anlatmağa başladım. Başladım emme, onun da:

— İstida ile bana müracaat et. Seni dinlemeğe vaktim yok; görüyon ya!.. diyeceğini bekliyordum. Dimedi. O seslenmedikce ben de, içim ferah ferah ve uzun uzadiye anlattım.

— Hallederiz bu işi.

Bergama Kaymakamı :
B. Şevket Kancan

Dedi ve bir tarafa birşeyler yazdı.

Muhtar, kahvesini yudumlarken, geniş bir tebessümle:

— Bizim yeni kaymakam iyi adama benziyor. arkadaş!...

diye söylendi.

Ertesi günü, kendisini ziyaret ettiğim zaman, kısa bir görüşmeden sonra, ben de hükmü verdim:

Yeni Bergama kaymakamı Şevket Kancan, tam manası ile olgun, münevver ve tam manası ile halkçı bir idarecidir.

— Bayım, diyordu, halk, sevildiği ve sayıldığı zaman sevgi ve saygı gösterir. Halka, memurun kendisinden ayrı bir insan olduğu hissini vermemeli. Sevilen bir idareci halkle en güç işleri çabucak halleder. Bütün sır, sevgidedir.

Dikili zelzelesinden bir ay sonra, "Yarım Ay„ namına, Bergamaya gitmiştim. Dikili felâketzedelerinin ilk yardımına koşan ve facianın içinde bulunmuş olan Şevket Kancandan kendi intibalarını rica ettim. Günlerden pazar olmasına rağmen, Halkevinin bir köşesine oturduk; o, zaman zaman heyecanlanarak anlatıor, ben acele ile not tutuyordum:

— 22/23 Eylûl gecesi, saat 2,30 raddelerinde şiddetli bir sarsıntı ile uyandım, diye başladı; sarsıntı, bende bir şaşkınlık doğurmuş; ve bulunduğum yerde donakalmıştım. Kesildikten sonra dışarı fırlamak aklıma geldi.

Çocuklarla beraber elbiselerimizi koltukladığımız gibi soluğu Halkevi bahçesinde aldık. Ve ancak orada giyinebildik. Bu esnada, beş on dakika ara ile zelzele devam ediyor, yeraltından mütemadî uğultular geliyordu. Halk de, şaşkınlık içinde, benim gibi dışarı fırlamıştı. Ne oluyorduk? Dünya mı yıkılıyordu?.. Saat 3,30 a doğru Halkevi önünde bir otomobil durdu. Birkaç telâşlı adam, yanıma geldi:

— Dikili yıkıldı; Dikili mahvoldu... diye inlediler.

Artık, içimdeki korku ve heyecanın yerini "Dikiliye yardım„ isteği, vazife aşkı kaplamıştı. Derhal jandarma efradını, imdadı sıhhî heyetini, garnizondan istediğim 100 askeri ve onbeş kadar otobüsle halktan elime geçenleri alarak Dikili yolunu tuttum.

Bergamayı, sarsıntı devam ederken bıraktım. Belki, burası da yıkılacaktı. Fakat, evvelâ komşu kazaya, mahvolan beldeye koşmak lâzımdı. Kasabanın kenarında otobüsleri durdurdum. Çünkü denize müvazi olan ana caddeyi enkaz kapatmış. Elimde fener, kasaba içine girmek için yol arıyordum. Enkaz altlarından canhıraş insan sesleri geliyordu. Bağıranlar, inliyenler, dövüne dövüne sağa sola koşanlar, ölen yavrusuna sarılarak saçını başını yolanlar, sırtladığı anasını kendisinin de bilmediği bir tarafa, binası olmıyan bir bucağa götürenler vardı. Birkaçını:

— Yahu, ne var, ne oluyor!

diye bağırarak önleyecek oldum. Fakat, hiçbirinden cevap alamadım. Herkes şaşırmış, herkes söyleneni anlamıyacak vaziyette idi.

Kasaba içine girerken sarsıntı, sık sık tekerrür ediyordu. Yeraltından, Bergamadakinden daha dehşetli bir uğultu geliyordu. Bu uğultuyu hiç unutamıyacağım. Sanki kıyamet kopuyordu.

İlk işim getirdiğim jandarmalarla mahallî inzibatı temin etmek oldu.

Zelzele, uğultu ile karışık devam ederken ben, yıkılmış duvarlar arasında dolaşarak enkaz altında kalmış insanları çıkarmakla meşgul oluyordum. Bazen, sarsıntı şiddetli olunca yanıbaşımdaki duvar devriliyor ve ben âni bir hamle ile kendimi başka tarafa atıyordum.

Ve yarı ayakta kalmış duvarlardan taşlar yuvarlanmakta devam ediyordu. Dar sokaklar arasında dolaşırken karşılaştığım bu vaziyetler, ölüm halindeki insanların cayırtı koparan bağırışları, dinî kitaplarda okurken bile tüylerimizi örperten kıyamet hayalinin karşımda hortlayışı gibi geliyordu bana. Yirmi senelik memuriyet hayatımda karşılaştığım korkunç hadiselerden

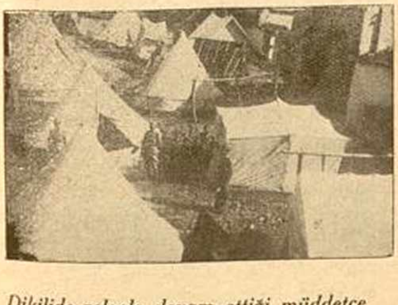

Dikilide zelzele devam ettiği müddetçe Bergrmalılar çadırlara çekilmişlerdi.

Bergama Jandarma Komutanı
B. Cezmi AYDIN

hiçbirisi (meselâ eşkiya takiplerinde, Çanakkalede kurşun yağmuru altında, meselâ İstanbul işgalinde) bende bu derece korku ve heyecan yaratmamıştır.

Beyinleri akmış, bağırsakları dökülmüş ölüler, bir bacağı kopmuş, kolunun bir tarafı biraz ileride kalmış inleyen, bağıran veya baygın yatan yaralılar ve nihayet uğuldıyarak sarsılan toprak, beni son derece zayif düşürmüştü.

Manzara feci idi.

Fakat, herşeyden evvel yaralıları kurtarmak lâzımdı. Bunun için de, telefon ve telgraf tertibatını tesis ederek vilâyeti, vaziyetten haberdar etmek şarttı. Halbuki bunlar, enkaz altında idiler.

Bergama ile konuşmak imkânını bulduktan sonra, derhal hayat işareti ile, Vilâyete, Dikilide bulunduğumu, kasabanın tamamen harap olduğunu, yaralıları, ölüleri bildirdim ve İzmirden imdadı sıhhî heyetinin gönderilmesini istedim.

Diğer taraftan, beraberimde getirdiğim doktor ve sıhhat memurlarını vazifeye sevkettim.

Ağır yaralıları toplattık ve pansıman yerine getirdik.

Yaraları ağır olanları, otobüslere yerleştirerek derhal İzmire gönderiyordum. (Otobüslerin kanapelerini kaldırtarak döşemeye tarlalardan toplattığım otlarla yatak yapıyorduk.)

Artık, Dikilinin facialı gecesi karanlığını toplıyarak uzaklaşmış, yerini günün ilk ışıklarına terketmişti. Facianın acıklı tarafını bu ışıklar bana göstermişti. Asırlar zarfında yapılagelmiş olan kasaba, bir gece içinde taş yığını oluvermişti.

İliklere işleylci bir sabah ayazı vardı. Fakat, inanır mısınız, bu soğuğu kimse hissetmiyordu. Çünkü, herkesin derdi kendisini meşgul edebiliyordu. Tabiat, yapacağını yapmıştı. Koskoca bir zelzelenin altından yeni kurtulmuş bir insana, soğuk tesir eder mi?.

Ve biz, mütemadiyen ağır yaralıları İzmire sevkediyor, diğer taraftan da enkaz altından ceset çıkarıyorduk.

Mezar kazdırıyor, can vermiş olanları, buldurttuğum bir Hocaya yıkattıktan ve bir manifatura mağazasının ankazı altından çıkarttığım Amerikan bezi ile kefenlettikten sonra, yani merasimle gömdürtiyordum.

Şevket Kancan, yutkunarak sustu. Ben, acele acele not tutarken, ikide bir gayri ihtiyarî :

— Feci, feci..

— Korkunç şey...

Gibilerde söyleniyordum. Sıksık ürpertiler geçirdiğim oluyordu.

— Öyle facialar karşısında bulunduğum oldu ki, diye devam etti Bay Kancan, o an nasıl oldu düşüp bayılmadım. Meselâ, ses, inilti duyduğumuz enkazı eşiyoruz, altlarından yaralıları çıkarıyoruz; bir de bakıyoruz ki çıkardığımız insanın bir bacağı yok; biraz daha uğraştıktan sonra onu da buluyoruz.

Hiç unutmam; bir ev tamamen çökmüş; çatıyı askerlere biraz kaldırttım: Bir genç kadın veya kız... baygın yatıyor.

Bergama Zabıta Amiri A. Rıza URAN

Fakat kasığından aşağısı tamamen ezilmiş. Yani et kemik biribirine karışmış. Nefes alışından yaşadığını anladık. Gayet hafif bir sesle inliyordu.

Onu, derhal otomobille yola çıkardım. Sonradan duydum ki, yolda ölmüş zavallı. Daha neler, bayım, neler...

Sonra, delilik alâmeti gösterenler; şaşkına dönenler; bir bahçe kenarından geçiyordum. Bir adam; elindeki abdesthane takunyalarına bakarak bir aşağı bir yukarı dolaşıyor; seslendim. Boş gözlerle bana baktı baktı; tekrar geriye döndü.

Dikili Kaymakamını hatırladım. Deniz kenarında, yere bir şilte sermişler; eşi, kızı ve kendisi burada upuzun yatıyorlardı. Eşi:

— Belim, belim...

— Arkası 26 ıncı sayfada —

Bergama, Vilâyet Merkezi Olamaz mı?

Bergama C. H. P. si Başkanı, Bu Suale "Evet,, Cevabını Veriyor ve "Olması Lâzımdır, Bu Bir Zarurettir,, Diyor.

Yazan: TUĞRUL DELİORMAN

Onun karşıdan gelişini gördüğünüz zaman zanedersiniz ki, bu adam, ya pehlivandır, yahut ta, yıllarca gümüş işlemeli tüfek omuzda, karadağ belde dağ dağ düşman kovalamış, her düğünde Kozak bengisi oynamış yaman bir efe, müthiş bir zeybek. Hamdi Arıkan, konuşurken bile insana aynı hissi verir, yumruk savurur, sizi tehdid eder gibi parmak sallar. Masaya varyoz gibi yumruğunu indirdiği zaman, bu masa nasıl kırılmadı, nasıl ezilmedi diye hayret edersiniz. Elinizi, koparacakmış gibi sıkar... velhasıl Bergamalıların C. H. P. ve aynı zamanda Belediye reisleri olan Hamdi Arıkan pek can adamdır. Samimidir; gizlisi hiç yoktur, heycanlıdır; milli bahislerde dehşetli ateşlenir, sanki onun ruhu, her zaman kızıl korları bulunan dolu bir mangaldır.

Ona, ilk sualim:

— Bergama bir vilâyet merkezi olamaz mı bay Hamdi? oldu.

Meğer, çoktanberi bu suali bekleyormuş gibi:

— Bravo, diye gürledi; çoktanberi kafamı işgal eden bir mes'eleye dokundun.

— Öyle ise, buyurun, sizi dinleyorum.

C. H. P. Bergama merkezi Başkanı Bay Hamdi Arıkan halka hitap ediyor.

— Beni ne diye dinleyeceksin; kavramışsın vaziyeti. "Bergama, vilâyet merkezi olamaz mı„ deyişinden belli. Olması lâzım ve zarurîdır. Çok iyi biliyorsun ki, tarih ilk medeniyet meyvesini burada olgunlaştırmıştır. Muhtelif tarihî devirler, Bergamanın kalesine tünemiş olan kartalın kanatları arasındadır. Ve bunu bütün Türkiye, bütün dünya biliyor. Bugünkü Avrupa medeniyetinin beşiğini ve bunun Bergamada bulunduğunu herkes biliyor. Bu yüzden, Türkiyeye gelen her seyyah, muhakkak buraya uğrar, Bergamada gezer.

Hattâ, sırf Bergamayı görmek için gelenler tümen tümendir. Fakat biz, onlara karşı her zaman mahcubuz; utanıyoruz! Bergamayı, yani kasabayı Türkiye cumüuriyetine lâyık bir şekle sokamadığımız için her zaman yüzümüz kızarıktır. Çalışmıyor muyuz! tenbel miyiz? değil! Fakat, paramız az; kuvvetimiz yetişmiyor. Elimizden ancak bu geliyor.

Bergama şehri, Bakırçayı vâdisinin 3 kilometre şimal doğusunda Kale ve Dikili tepesi üzerinden ve şimali garbîden, cenubu şarkiye doğru silsileler arasında ve Tekkeboğazı ve sırtlarından başlayarak ovaya ve bilhassa İzmire doğru yeni evleri, resmî daireleri, çocuk bahçeleri, mektepler ve parklarile genişlemeğe ve inkişafa başlamış vaziyettedir. Şehrin bir plân dahilinde ilerleyişi Dikili yoluyle, Maltepe ve Bergama çayı arasında yayılmak mecburiyetindedir. Bu saha imara elverişli, hava alır ve güneşli bir sahadır. Şehrin tenviratı da ihtiyacı karşılamadığından büyük elektrik tesisatı yapılmaktadır. Kasaba şimdiki haliyle Kale sırtlarından ovaya doğru yayılmaktadır.

Bergamayı Kale tepesine yakın bir mahalde ikiye bölen, Bergama deresi geçer. Evlerin ekserisi kırmızı kiremitli, evlerin çoğu taştandır. Yeşillikler içinde yer yer, zeytin ağaçları ve bağlarla süsülü olan Bergama, oldukca geniş bir arazi üzerine yayılmıştır.

Cumhuriyetin 16 ıncı yıldönümü töreninde Kaymakam ve Komutanlar

Bergama Kaymakamı Bay Şevket KANCAN halka hitap ediyor.

Ovanın etrafını saran dağların üzeri hemen kâmilen zeytin ağaçları ve bağlarla örtülüdür.

Bu nebatlar kışın dahi yeşilliklerini muhafaza ederler. Dağ eteklerinde şehre oldukça yakın köylere tesadüf olunur. Bunlardan Sindel, Armağanlar, Kaşıkçı, Galyan, Bozköy, Ayasköy, Alacalar, Çifköy, Ahmetbeyler, Dereköy, Kapukaya, İnekçiler, Kalarga başlıcalarıdır.

Şehirde evler daire ve binalar, taşlı ve yüksek duvarlıdır.

Şehirde modern binalar görünmeğe yeni başlamıştır. İzmirden şehre girerken, antre oldukça mamur bir şekil arzeder. Bunlardan İlimevi, Bergama palas, orta okul, müze, Zübeyde Hanım okulu, Hükûmet ve Halkevi başlıcalarıdır. Bergamadan bir Çocuk bahçesi ve iki büyük park vardır.

Şehrin umumî görünüşü pek şirin olmakla beraber yeryer süslendiği tarihî harabeler, kıymettar eser ve camilerle büyük değerde, bir medeniyetin eski izlerini tetkik nazarlarımıza arzetmektedir.

Bergamanın en güzel zamanı bahardır. Bahar, Marmara havzasındaki memleketlerden daha evvel başlar. Şubatın birkaç günü hariç tutulduğu halde, havalar kışın bile mutedil geçer. Mart sonlarına doğru dağlar yeşillenir. Anadolunun birçok yerlerinde Haziran ve Temmuzda yetişen mahsul ve sebzeler burada Mayıs ve Haziran aylarında gözükmeğe başlar. Kuzular doğar, etrafı koyu bir yeşillik sarar. Herşeyde ve her tarafta bir canlılık belirir.

Tabiatın muhtelif ve çeşitli güzelliğine, bu civarda, bilhassa Bergama mıntakasında görüldüğü kadar, beşka yerlerde tesadüf olunamaz.

Bergamada kültürel vaziyet te iyi bir haldedir. 5 ilk okulu, bir orta okulu vardır. Köyleri tamamen mekteplidir. Orta okulu 6 sınıflı ve 350 talebelidir. San'at bakımından eski ve güzel, metin bir binası vardır. Orta okulun tam karşısında Zübeyde Hanım ilkokulu, modern, yapılı bir okuldur, Bergamada talebe çoktur. Memlekette, her yerde olmıyan bir müze ile mükemmel bir salon ve bir etnoğrafya müzesine malik bir Halkevi binası vardır.

Birçok evsafını saydığım burası, öyle bir kasaba, öyle bir şehir olmalı ki, sadece Bergamayı gören bir yabancı, Türk cumhuriyetinin hakikî hüviyetini derhal kavrayabilmeli; istediğimiz bu. Bunun için çırpınıyoruz.

— Çaresi?

— Çaresi mi?

Aynı kelimeyi tekrarladı:

—Çaresi mi? "Bergama vilâyeti„. Çare, işte.. Zaten, coğrafî vaziyet te bunu istiyor: Bergama merkez; Ayvalık, Dikili, Soma da onun kazaları. Balıkesiri; Bandırma, Edremit, Günan, Sındırğı, Balya ve nihayet Susığırlık Kazaları iyice doyurmaktadır. Ayvalık, bize çok daha yakındır; zaten Ayvalık - Bergama şosasının yaşaması da Bergama ile Ayvalığın yakınlığını, akrabalığını gösterir. Sonra Dikili; parmağımızın ucundadır. Soma keza... Soma; idareten Manisaya bağlı ise de, onun kanı,

C.H. P. Bergama merkez idare heyeti

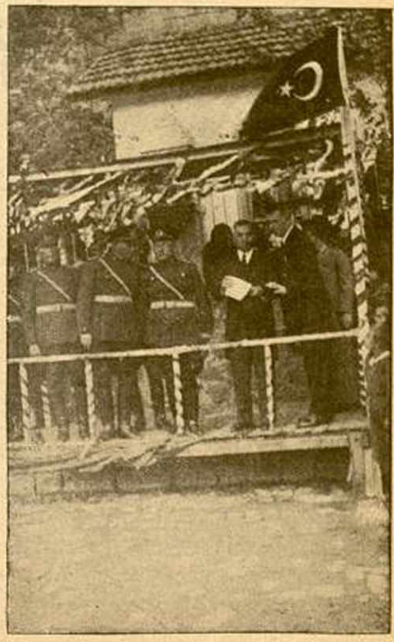

Cumhuriyet bayramında Bergama Kaymakamı, C. H. P. Başkanı ve Komutanlar

canı Bergamadır. Bergama - Soma şosasından günde otomobillerin biri gelir onu gider.

Bunlar, davamız için en basit misâllerdir. İktisadî cepheden bu kaza merkezleri ile olan yakınlığımız hakkında tavsilâta girişecek olursam, cildler doldurabilir.

İzmir - Bergama şosası, Türkiyenin en işlek ve en güzel şosalarındandır.

Hulâsaten dostum, Bergamaya bu kazalar bağlanmalı ve burası muhakkak «Bergama Vilâyeti» adı altında Türkiye haritasında yer almalıdır.

Tarihî Bergamayı Cumhuriyetin aynası yapabildiğimiz gün kârımız çok büyük olacaktır... Adı, bazı tarihlerde (Pergamun) veya (Pergamus) bazılarında da (Pergam) olarak gösterilen bu kasabanın en büyük tarihî hususiyetini (Asklepiyon) Sağlık yurdunun mevcudiyeti teşkil etmiş ve dünyanın her tarafından hastalar tedavi- için buraya gelmişlerdi. Bugün bu binanın bütün enkazı meydana çıkarılmış bulunmaktadır.

"Kozak„ adlı bir de cennetimiz vardır; bu cennet te ancak ozaman şenlenecektir.

Güzel Bergamayı hakikî Bergama yapabilmek ancak bir şarta bağlıdır:

Bergama vilâyet merkezi olursa...

C. H. P. BERGAMA HALKEVİ

Yazan: Tuğrul DELİORMAN

Halkevi, Türk cemiyetini her cepheden medenî seviyeye yükseltmek için kurulmuş millî müesseselerimizdendir.

Bütün vatandaşların bir araya toplanarak varlık yaratmaları bakımından da Halkevi, hiçbir içtimaî müessese ile kıyas edilemiyecek derecede kudsî bir yerdir.

Bugün, şuna kaniiz ki, büyük Türkiyeyi, altı okun gösterdiği hedefe götürmekte olan yollar, muhakkak ki Halkevlerinden geçmektedir. Bu cihetten tetkik edildiği zaman Halkevlerine insan fabrikaları gözü ile bakmak icabeder.

Şimdiye kadar bu mevzu üzerinde pek çok söz söylendi. Ve umumiyetle denildi ki, Halkevleri, münevver gençliğin yükselme, ilerleme sahasıdır.

Biz Halkevlerinin kuruluş gayesinin, bu dar çerçive içinde mütalea edilmesini doğru bulmıyoruz.

Halkevi, münevver gençliğin, yükselme değil, yükseltme yeridir. Yukarda da söylediğimiz gibi bu müessese, bizim gözümüzde, insan fabrikasıdır.

Memleket meseleleri üzerinde titiz davranan her münevver vatandaş, Halkevlerile alâkadar olmak mecburiyetinde bulunduğu için bu mevzuun, en mühim bir yurt davası olarak ele alınmasını arzu ediyoruz.

Bir Halkevi, sadece Halkevi reisi ve idare heyetinin mesuliyeti altında değildir. Buradaki mes'uliyet, bütün münevver vatandaşların omuzlarındadır.

Bergama Halkevi Başkanı Bay Halûk ÖKEREN halka hitap ediyor

Anadolunun herhangi bir köşesine gittiğiniz zaman, oranın kalbur üzerindeki münevverlerile Halkevi mevzuu üzerinde konuşunuz! Birçok hayret verici sözler dinliyeceksiniz. Hiçbiri Halkevinin faaliyetinden memnun değildir. Birçok noksanlar sayılır, tenkitler yapılır. Netice olarak ta mes'uliyet mevkiinde bulunanların alâkasızlığı ileri sürülür. Tenkit yerine müsbet iş kafasının hâkim olması lâzımgeldiğini söylediğiniz zaman, dudaklar bükülür ve biraz sonra anlarsınız ki ortada bir anlaşma yoktur. Hususî işlerdeki anlaşamamazlıkların böyle memleket davalarında yeri olup olmadığı ne kadar izah edilse boştur.

Halbuki, bu şekil davalar, ancak birliklerin çalışmasiyle tahakkuk etmektedir.

Bilhassa, halkı, Halkevi çatısı altına toplıyabilmek için, ilk hamlede münevverlerin iş birliği şarttır.

Zaten, Halkevine sahip bulunan her hangi bir şehir veya kasabada ilk yapılacak iş, halkı, kahvelerden söküp alarak bu müessesenin çatısı altına toplamak olmalıdır. Gene birçok yerlerde, halkın Halkevlerine alâka göstermediği fikri öne sürülmek suretile muvaffakıyetsizliğin sebepleri izah edilmiş olur.

Müşahedelerimiz bizde şu kanaatı hasıl etti ki, bu, söylendiği kadar güç bir iş değildir.

Misal olarak - mevzuumuz dahilinde olduğu için - Bergama Halkevinin faaliyetini göz önüne alacağız:

Bergama Halkevi reisi Avukat Halûk Ökeren, bu sahada muvaffak olmuş, enerjik bir vatandaştır. Kendisinden, halkın alâkasını temin için nasıl bir programla işe başladığını sordum:

Bergama Halhevi Başkanı B. Halûk ÖKEREN

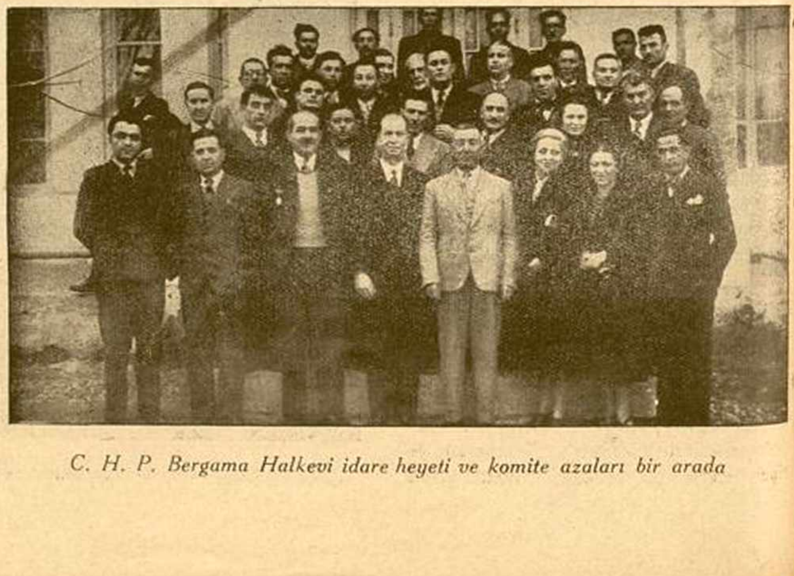

C. H. P. Bergama Halkevi idare heyeti ve komite azaları bir arada

Cumhuriyetçiyiz

Milliyetçiyiz

Halkçiyiz

Devletçiyiz

Lâikiz

İnkılâpçıyız

— Bu, zannedildiği kadar zor bir iş değildir, dedi; muhiti tanımak lâzım. «Muhit» kelimesi, ile halkın âdet ve ananesi, zevkini, ıstırabını da anlatmak istedim.

Halk toplantılarının hangi pisikolojik veya sosyolojik tesirlerle yapıldığını da bilmek şarttır. Yaşadığı muhiti iyice tetkik etmiş ve anlamış olan her münevver arkadaş, halkı, bir çatı altına toplamanın kolaylıklarını bulur.

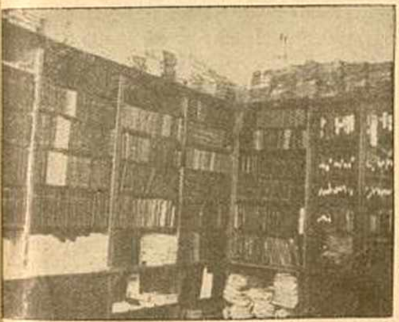

Bergama Halkevi Kütüphanesinden bir köşe. (Bu Kütüphan İzmir Mebusu Bay Rahmi KÖKEN tarfından hediye edilen kitaplarla Türkiyenin zengin Kutüphanelerindene biri olmuştur)

Yine misal olarak Bergama muhitini düşünelim:

Biz, herhangi bir yerde toplandıktan sonra muhakkak ki davul zurnanın ahengine uyarak zeybek oynarız. Hiçbir toplantımız bu oyunsuz geçmez. Zeybeği millî kıyafetle oynıyan oldu mu, seyrine bayılırız. İşte bizim zaif tarafımız.

Şimdi, Halkevinde bir topluluk yaratmak için bundan daha mükemmel bir fırsat bulunur mu?

Bergama Halkevi Azalarından Öğretmen Feyzi OKAN

Biz de, muhitte en iyi zeybek oynıyanları zaman zaman Halkevine davet etmeğe başladık. Bunlar, halk arasında tanınmışlardır. Kasaba içinde tellâl bağırmak suretile filânca akşam Halkevinde filâncalar tarafından millî kıyafetle ve davul zurnanın iştirakile zeybek oynanacağını, mahallî eğlenceler yapılacağını ilân ederiz.

Pek tabiî ki, o gece salon hıncahınc

Bergama Halkevi temsillerinden: Akın piyesinden bir sahne

Bergama Halkevi azaları Fotoğraf ve Resim sergisinde

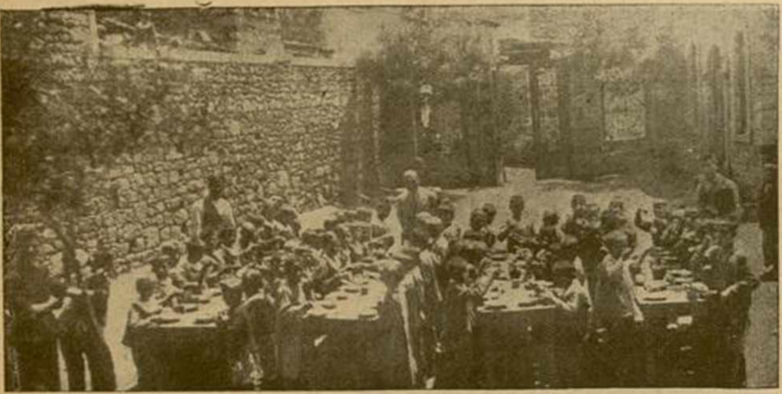

Bergama Halkevinin Sosyal yardım kolu tarafından yedirilen çocuklar

Bergama Maarif Memuru Halûk ELBE

Bergama Halkevi azalarından A. YILMAZ

Bergama Orta Okul Öğretmenleri Akropolda

dolar. Zeybekler yorulunca konferansçımız kürsüye gelerek halkın işine yarayacak bir mevzu üzerinde konuşur; şiirler okunur, şarkılar söylenir.

Bu, halkı, Halkevine alıştırıncaya kadar bu şekilde devam eder.

Kaldı ki yeni alıştığı bu yuva ona her fırsatta millî mücadelemizin bütün safhalarını anlatan.. Türkün çok eski şanlı tarihini öğreten.. Ekonomik işlerinde rehberlik eden.. Kültür alanındaki eksiklerini en pratik bir tarzda tamamlayan ne zengin bir kaynaktır.

O burada manen ve fikren yükseldiği gibi.. medenî bir insan gibi yaşamanın zevk ve yollarını da öğrenir.

Bergama Orta Okul Öğrenicileri bir törende

Bir zaman tekkelerin ruhlara ve kafalara aşıladığı bedbinlik, rehavet, meskenet derecesindeki her şeye rıza ve mutavaat zehiri yerine Halkevi, müdavimlerine, millî benlik, medenî bir varlık ve şahsiyet telkin eder.

Halkımız böyle bir yere ısındıktan sonra, oradan kolay kolay soğumaz.

Bergama Halkevindeki muhtelif kolların faaliyeti derhal göze çarpmaktadır. Bilhassa Kermes haftasında...

Avukat Halûk Ökeren'in takip ettiği yol, «Halk gelmiyor» şikâyeti ile halkı mes'ul mevkie sokan birçok münevverlere tavsiyeye değer bir sistemdir, kanaatındayız.

Bergama gençlerinden bir gurup

Sağlık Tanrısı: "Eskûlâp„

Tarih, eski zaman insanlarının birçok dişili erkekli tanrıları olduğunu yazar. Bunlar arasında bir de «Sağlık tanrısı» vardır. Sağlık tanrısı dirim ve ölüm kaygısı karşısında en başta gelen tanrılardan biri idi, (M. Ö 14) üncü çağdanberi bilinen bu tanrının adı "Esküläp„ tır. Şu halde "Eskülâp„ bu zamanlardanberi insanların dertlerine derman olan bir ilâh idi.

İslâm masallarında ise bütün onulma sırlarını bilen ve her derdin dermanını bulan "Lokman hekim„ dir. Öyle ki ecele bile çare bulmuştu.

Halkın ağzında Lokmanı yaşatan birçok öyküler vardır. Misal olarak bunlardan ikisi buraya alınmıştır:

1. — Lokman hekim dünyanın başhekimi diye anılırdı.

Onun elinden hiçbir hasta iyi olmadan çıkmazdı. Kendisine büyük bir güveni vardı. Bütün otların özgülüğünü bulmuştu En son 99 ottan bir iksir yaptı, fakat bir ot daha lüzumlu idi Günün birinde bunu da bulmustu. 100 üncü ot ile ortaya gelen iksir, insanları ölümden kotarıyor ve onlara bengi bir dirim veriyordu. Tam bu sırada karşısına birisi dikildi ve Lokmana: - Ne yapıyorsun?.. diye sordu.

Lokman hekim: - Burada yazılı otları birleştirdim, şişedeki suyu yaptım, bu su hayat suyudur; dedi.

— Ben kimim?
— Sen Cebrailsin!

Derken Cebrail kanadını açtı, kitabı ve şişeyi çaya fırlattı Böylece hayat suyu yok oldu. Çay şişenin suyunu bir arpa tarlasına götürdü. Bundan ötürü arpada başka özgürlük vardır denilmiştir.

2. — Adamın biri hastalanır, derdine çare bulamaz. Lokman hekime gider. Hekim de "Bu derdin çaresi yoktur„ der. Bunun üzerine hasta ümitsiz bir hale düşer. Kendisini yılanlara sokturup acılarına son vermek için, yılanların çok olduğu bir yere gider. Burada büyük bir yılanın sarı bir ineği emdiğini görür. Biraz sonra inekten ayrılan yılan emdiğini çıkarır Hasta bu kusmuğu ölüp kurtulmak için yer. Kendisine bir uyuşukluk gelir; ve derin bir uykuya dalar. Uyandığı zaman acılarının dindiğini ve kendisine bir kuvvet geldiğini duyar. İyileşen bu adam Lokman hekime uğrar. Lokman dirilmiş hastayı karşısında görünce düşünceye dalar. Ve: "Nerede bulayım o sarı inekle yılanı ki, emsin ve sana panzehir versin„der.

Veli veya Nebi diye anılan Lokman hekim binlerce yıl önce yaşamış ve sağlık çığırı da buradan doğmustu. Nitekim "Mister Farnell„ adında bir İngiliz arkeoluğu "Eskülâp„ın tanrılaştırılmış bir insan olduğunu söyler.

Lokman hekim gibi "Eskülâp„ ta ölüleri diriltmeğe başladığından "Jüpiter„ i kızdırmıştı. Ölenlerin dirilmesi dünyanın düzenini bozacak ve insanları kudurtacaktı. Bundan ötürü Büyük Tanrı, bir yıldırımı "Eskülâp„a çarparak onu kömüre çevirmişti.

(B. Osman Bayatlı'nın Bergama Asklepiyon- Sağlıkyurdu eserinden).

İstiklâl savaşında akıncı müfrezeleri Komutanlığı yapmış, tanınmış efelerimizden Adalı Mehmet efe yazıcımızla konuşuyor.

Bergamanın namlı efelerinden: Tuzcu Efe
(Kendisi birkaç yıl önce ölmüştür.)

Adalı Mehmet Efe ev kıyafeti ile silâhları arasında

BERGAMA EFESİ

Yazan: Rıza DİNÇER

Savaş tarihinde ünlüdür adın
Güzel Bergamanın yiğit Efesi;
Gök gibi gürledin, şahlandı atın,
Dindi her tarafta baykuş nefesi.

●

Binbir dağ çiçeği başta çemberin,
Oyalar işleyen o dilberlerin
Kimisi genç kızdır, kimisi gelin;
Sana destan düzer Kozak deresi.

Yazıcımız Adalı Mehmet Efenin çiftliğinde (sağda: Adalı Mehmet Efenin oğlu, Adalı Efe, yazıcımız Tuğrul Deliorman ve foto Galip)

Kır atla iniyor Efem bayırdan,
Atını sulamış Bakırçayından,
Bir ok gibi kaydı, bakın yayından,
Arıyor varacak düşman ensesi.

●

Silâha sarılıp bindin atına;
Mirastı yiğitlik dedenden sana;
Haydi, düşman kanı iç kana kana,
Kopar gırtlağını çıkmasın sesi.

●

Efem, sür atını bayırdan, yardan,
Savrulsun cepkenin fırtınalardan;
Ferman okunmasın tozdan, dumandan,
Vur kahbeye; bilsin bu yurt neresi.

Düşman derse: «Aman aman, dur Efe!»
Elini öpeyim, durma, vur Efe!.
Savur kurşunu gitsin hedefe,
Sönsün mel'unların zafer hedefi!

●

Efem, mavzerini bırakma elden,
Zağlı yatağanın sıyrılsın belden;
Sokarsan düşmanı yaban ellerden,
Haram olsun sana ana memesi!..

Efelerin heybetli danslarından

Bergama Kermesinde Kozak günü (Kozak Efeleri ve Nahiye Müdürü)

BERGAMA KERMESİ

(Geçen seneki Kermesi ziyaret etmiş olan üstat Orhan Rahmi Gökçe, aşağıdaki yazısında Bergamayı, güzel üslûbu ile anlatmaktadır.)

Yazan: Orhan Rahmi GÖKÇE

Bergama Kermesinde davetlilerden bir grup

Gece şehri dolaşmağa çıkıyorum. Bergama tam mile ayakta. Her yer ışık içinde, her yer renk içinde.. Bu gün öğleden evvel bana arkadaşlarım Asım İsmetle Refet ve Şahaba mihmandarlık etmek ve bizi ağırlamak nezaketinde bulunan üstadımız Mustafa Rahmi Balabanın verdiği malûmatı hatırlıyorum.

İşte Bazilika.. Koyu hayaleti ile gecenin içinde azametli bir medeniyet parçası olduğunu anlatıyor.

Şehrin omuzbaşında duran bu harabe hakkında, birçok şeyler anlatılıyor ve bunun bir Roma eseri olduğu söyleniyor amma, daha esaslı malûmat yok... Ancak Yunancada Vasila devlet reisi demektir.

Binaenaleyh bu eser de böyle bir reise, bir hükümdara mahsustur. Fakat nedir? Bir kilise mi, bir tiyatro, bir mabed, bir toplantı yeri mi? meçhul..

Bergama tesis edildikten bir müddet sonra, nufusu yavaş yavaş artmağa ve şehir âdeta kademeler halinde, üç dört büyük hamle ile aşağıya inmeğe başlamıştır. Romalılar şehrin bütünlüğünü muhafaza kaygısı ile ortadan geçen Selimos çayının üstünü bodrum ve köprü tesisatı ile kapamış, yukarıdan inen şehri bunların üzerine yaymışlar.

Köprülerin harikulâde azameti ve sağlamlığı derhal göze çarpıyor. Çayın kuvvetli ve taşkın gelebileceği zamanları hesaplıyarak ona, bir yerde iki büyük menfez bile açmışlar. Bay Mustafa Rahmi Balabanın söylediğine göre, 30 - 40 sene önce çay büyük bir taşkınlıkla birçok kaya ve çamları sürükliyerek gelmiş menfezleri âni şekilde tıkayıp derhal şehire saldırmış.

Bu felâkette tahminen ikibin kişi kurban gitmiş.

Selimos çayının şehire girdiği kısımda bir cami nazarı dikkati celbediyor ki, minaresi eğri.. Bütün gezilerimizde ve eğlencelerimizde bize kıymetli refakatını esirgemeyen öğretmen bay Yılmazdan duyduğum ve bay Rahmi Balabanın da teyit ettiğine göre, bu cami, Yıldırım Bayazıd âsarındandır. Minaresi eğri. Öyle ki insan altına oturunca dehşet hissediyor ve minarenin yıkılacağını zannediyor. Minarenin inşa tarihi yenidir. Hatta mimara demişler ki:

— Azizim, bu minare eğridir, görmüyor musun?

Mimar gülmüş, şu cevabı vermiş:

— Doğru olan minareyi herkes oturtabilir, marifet böyle eğrisini oturtmaktır.

Bundan yarım asır kadar önce eski sadrazam Kâmil paşanın yeğeni kaymakam Kemal bey zamanında bu cami, meydanda yokmuş. Bir hafriyat neticesinde eser meydana çıkarılmış, fakat bu muhitte

Kermese iştirak eden Zeybekler

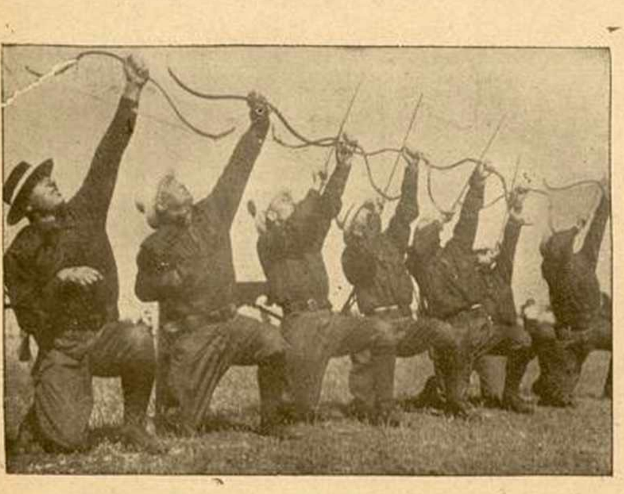

Kermeste Halkevi Okçuları

Kermeste Biniciler ve Çalgıcılar

Bergama Kermesine iştirak eden Zeybeklerin güzel danslarından figürler

Bergama Kermesinde Kalkancılar

oturan hıristiyanlar, hemen bir kolayını bulup camiye haç sokmuşlar.

— Burası cami değil kilisedir.

Demişler.. Mesele, uzun uzadıya münakaşa edilmiş ve hafriyat devam ettirilince mihrap ve mimberi çıkmış, yazılar da bulunmuş, hıristiyanların manevrası akim kalmış.

Bazilikanın yanıbaşındaki bir türbenin tarihinden de bahsetmek isterim:

Zaman ikinci padişah Sultan Orhan zamanı.. Balikesirdeki ihtiyar Selçukî beyi kendi arazi ve şehirlerini, Dursun ve Demir namındaki iki oğlu arasında taksim ediyor. Demir bey Bergamayı alıyor ve kaleye çekiliyor.

Fakat Sultan Orhan, Dursun beyi yakalatıyor ve:

— Bu beyliğinizi bir şartla tanırım; bana tabi olacaksınız. Aksi takdirde her ikinizi ortadan kaldıracağım.

Dursun bey esas i ibarile bunu kabul edince, sultan Orhan (Daha doğrusu Orhan bey):

— Şu halde diyor; beraber seninle Bergamaya kadar gideceğiz. Sen orada kardeşinle temasa gelecek ve bu şartlarımı ona da kabul ettireceksin.

Orhan bey bu maksatla bir ordu hazırlıyor ve Dursun beyle birlikte Bergamaya geliyor. Demir bey kaledeler. Dursun bey refakatinde bir iki kişile kale kapısına yaklaşıyor ve bağrıyor:

— Kardeşim Demir beyi çağırın..

Demir bey, kapıya kadar geliyor ihtiyat tedbirleri alıyor. Kardeşine karşıdan sesleniyor:

— Nedir böyle, sultan Orhanla gelişin?

Bergama Kermesinde Halkevi Avcıları

O da vaziyeti ve yeni Türk beyinin arzusunu söylüyor.. Cevap yerine, tam kalbinin üstüne saplanan bir ok alıyor ve derhal orada düşüp ölüyor. Orhan bey bilâhara şehri zaptediyor..

Yukarda da işaret ettiğim gibi, Bergamada muhtelif devirlerin ayakta kalan bir çok eserleri ve onlarla beraber hakikatler ve bazı efsaneler de vardır.

Buraya, sadece Akropolü görmek için gelmek bile, başlı başına bir hadisedir. Bağrında on bin kişiyi taşıyabilen büyük bir tiyatro düşünülsün kâfi!.

Misafir edildiğimiz odada notlarımı toplamağa çalışıyor ve görüyorum ki, daha bahsedilecek çok şeyler var.

Meselâ Eskûlâp, muhtelif Selçuk ve Türk eserleri...

Halkevinden hâlâ saz ve davul sesleri geliyor. Yarın ayni meydanlıkta muhtelif at yarışları, çeşitli eğlenceler olacak, hayvan sergileri açılacak, Halkevinde başka başka şeyler görülecek...

Sonra Kozak günü, daha sonra da Çandarlı plâjları günü var...

Göklere boy çeken milyonlarca çamın ortasında dolaşıp keye ile ağaçlardan ağaçlara nasıl sıçranıp geçildiğini görmek, Köroğlu, arpazlık, yolabık, çakır, güvende oyunlarını seyretmek elbette ki çok özlenecek bir şeydir.

Kermes, turistik bakımından güzel bir kavrayışın, Bergama hesabına da iyi bir kazanç ve inkişaf arzusunun verdiği güzel, orijinal bir eserdir.

Bergama Kermesinde Zeybekler

KOZAK ve BERGAMA

Yazan: T. D.

Ben, Romeo'nun Jülyete, Pol'ün Virjini'ye karşı olan sevgilerini, Kozak'a gelinceye kadar pek mânasız bulurdum. «Yirminci asrın, böyle başıboş sevgilere tahammülü yok! derdim. Bunlar, ancak Romantik devirlerin isterik hususiyetleridir„ fikrindeydim.. Aldanıyormışım. Meğer, duygu var oldukca; insan, insan kaldıkca «Hakikî aşk» da yaşayacakmış. Biz, aşkı, sinirlerimizde gıcıklanma hissettiğimiz zamanlar hatırlardık. Halbuki aşk, bambaşka birşeymiş. Şehir hayatının, insan ruhunu ne kadar porsuttuğunu yeni keşfetmiş bulunuyorum.

Aşkı, çıplak hüviyeti ile anlayabilmek için tabiatın sükûtî varlığı arasına karışmak lâzımmış.

Bilhassa «Kozak»ın, ülvi sükûnetine de... Kozak'a «Aşk cenneti» adı verilse yeri var. Öyle zannediyorum ki, buraya gelen çiftler, biribirlerine sarılmak ihtiyacını duymıyacaklar; hattâ öpüşmiyecekler bile...

Ne mi yapacaklar?...

Canım, aşk, iki ayrı uzviyetin yalnız göğüs göğse gelmesi ile mi yaşar!...

Şu an, en fazla aradığım sensin. Göğeren çimenlerin üzerine yanyana, sırt üstü uzanarak, güneşin, uzak bir iklimden süzülüyormuş hissini veren tozpenbe rengi.. ve bu tozpenbe ışıkların çam dallarile oynaşmasını seyretmek, daima rayiha dağıtan «çam hava»sını teneffüs ederek konuşmadan uzun günler düşünmek, kimbilir ne zevkli olacak.

Elele koşmak, üzerlerine her cinsten kuşların taht kurdukları çamlara tırmanmak...

Bunlar, pek basit ve çocukca şeyler. Fakat, aşk, ciddiyetten hoşlanır mı, kızım!? o zaman o, «Kara sevda» olur.

Burada, kaygı yok, kafayı yıpratan düşünce yok, birçok yüzlü insanlar yok.

Çağıltı ile akan dereleri, uğuldayan çağlayanları, çığrışarak karşılıklı sevişen kuşları ve nihayet bütün bu güzellikler önünde, adeta kendilerinden geçerek huşu içinde sa'lanan, cıvıltılı dallarını sulara eğen binlerce çamı ile «Kozak» var.

Burada şiir okumak, müzik dinlemek ihtiyacını da duymıyacaksın. «Şiir diyarı» Kozak'da, nasıl olur da, insanların yazdığı şeylerde heyecan aranır!..

Kozakta neşeli guraplar ve çocuk kampı sahneleri

Şu satırların yazıldığı yeri görmüş olsaydın, bana hak vermekte gecikmezdin.

Çamların gölgeldiği bir yamaçta, çimenler üzerindeyim. Oynak dallar arasından, rürgârla kıpırdayan, ve ellerle şakalaşan bir mavilik görünüyor: Deniz!. Öyle bir deniz ki, güneş, bütün haşmetile önde ve yeşil dallar, onun ürperen sırtında... Biraz daha ötede, geceleri, pırıl pırıl yanan bir pırlânta: Midilli...

Solumda, suları soğuk pınarları ile meşhur Madra dağlarının silueti var. Sağ tarafımda, pek yakinımda, koyu yeşil yapraklarile Kozak bağları görünüyor. Bu bağların üzümleri, her zaman buz gibidir. Hattâ, sergide bile... Çarşıdaki üzümler arasında Kozak salkımını, duruşundan anlarsın. Kozak üzümü, köylü kızını andırır. Pek güzel, fakat pekaz gülen köylü kızını... Bu üzüm, kütürtü ile yenir.

Ve nihayet, şunu da söyliyebilirim ki, Kozak çamları altında yenen bir salkım Kozak üzümü, ağızda ebedî bir hatıra bırakır.

Şu halde, «Kozak» hatırlanınca, insan, yalnız, çamı ve fıstığı tehattür etmiyor: Hava, soğuk su, çağlayan, nağme ve kütürtü ile yenen kaba duruşlu üzum.

Sen, binlerce çamın, muazzam bir şemsiye gibi koskoca bir sahayı gölgelediğini gördün mü?

Zannetmem. Bu manzara, İstanbulun, hiçbir köşesinde yoktur.

Sonra, burada saatlerin nasıl geçtiği de anlaşılmıyor. Bir de bakıyorsun ki, güneş, ufukla elense etmiş; gurup başlıyor. Virjinyi, güneşin, ufuk ardına saklanıncıya kadar yarattığı güzellikleri, Kozaktan seyretseydi, seni temin ederim ki, en güzel şiirini, şu çamlıklar arasında yazardı.

Güneş, ufkun ardına kaydıktan, gözden tamamen kaybolduktan sonra da grup tükenmiyor, burada...

Eskiden, kale burçlarında zafer ışıkları yanan ve uzaktan bakanlar, kalenin dört bir tarafında yangın var zannederlermiş. Çamlar arasından, karşıki ufukta aynı manzarayı bulmak, her akşam için imkân dahilinde...

Hulâsa Kozak, değil Türkiyenin, hattâ dünyanın cennetidir...

Eğer, peygamberler Kozak'ı görmüş olsalardı, «Cennet» hülyası içinde «dünya»yı kendilerine ve kullarına haram etmezler, «Cennt Kozaktadır!» diyerek sefalarına bakarlardı.

Bergama Halkevi reisi Halûk Ökeren'in dediği gibi: «Adem babamız, o mahut meyvayı yedikten sonra, Seylana değil de Kozak'a düşmüş olsaydı, kendisini cennetin en güzel bir köşesinde zanneder, dövünmeğe, ağlayıp sızlamağa lüzum görmezdi».

Kozak'ı gördükten sonra Bergamalılara gıpte ettim:

Canlı bir kartalı andıran Akropolün ayak ucunda doğmak ve «Kozak»ın iki adım ötesinde yaşamak, az bahtiyarlık mıdır?.

Bir Zeybek Kozak Bengisini oynarken

Kozak Zeybekleri bir Figür yaparken

Kozak Zeybekleri Çamlar altında

Kozak Zeybeği Figürılerinden

Bergama Egenin sahile yakın bir kenarında dalgalı ve biribirine benzemiyen bir arazi üzerinde, çeşitli güzelliklere malik bir memleket olmakla beraber, ayni zamanda klâsik bir tarih şehridir de!

Eski medeniyetlerin ve bugün tarih sahifeleri arasına giren büyük sima ve şehirlerin izlerini ve harabelerini halâ tetkik nazarlarımıza sermektedir.

Güzel Bergama, İzmir ve civarında bir gezinti yapmak için en müsait bir köşedir. Güzel bir yol boyunca sıralanmış yeşil zeytinlikler Bergamaya yakın tepelerde sizi serin gölgelerine çağıran çamlar, sahil boyunca girintili ve çıkıntılı koylar, mavi ve sakin bir deniz kenarında (Aliağa nahiyesi) Bergama güzelliklerinin başlangıcı sayılır.

Otomobiliniz düz bir yolda kayarken, siz etrafı seyre dalmışınızdır. Farkında olmadan karşınızda azametli bir dağ ve çok modern bir otel görülür.

İşte Bergama Akropolü ve şık antresi, ilimevi, mektepleri, Halkevi bahçesi ve eski tarz evlerile muhakkak orijinal bir yerde olduğunuza siz de kani bulursunuz.

Ege bölgesinde zengin tarih köşelerinden biri de Bergamadır.

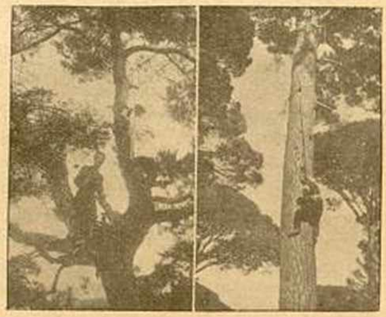

Kozak Çam ormanlarında:
Yazıcımız Bir Keçeci

Kozak'ın eğlenceli bir günü

Bergamada, tarihçe kısmında hülâsa ettiğimiz gibi, çok değerli ve ehemmiyetli âbideler, müzeler ve eserler vardır.

Her sene Bergamaya birçok seyyah gelir. Bunların içinde vapurlarile doğrudan doğruya Almanyadan, Fransadan, Balkanlardan kalkarak Dikili sahillerine ve oradan Bergamaya gelen kafileler görülür.

Ayni zamanda memleket, tam manasıyls bir turist şehri olmağa lâyıktır. Burada tesadüf edilen çeşitli ve renkli manzaralarâ hemen çok az yerde tesadüf edilebilir. Bir köşede Çandarlı ve Dikili ile denize ve plajlara bağlı olan Bergama, şimalinde dağcılık ve dağ sporu için binbir çiçek ve yeşil ormanlarla kaplı Madra dağları ve Kozak çamları, bir orman zevkinin bol bol anılacak emsalsiz köşeleridir. Yalnız bu kadar değil, Bergama ayni zamanda zengin bir folklörün müstesna bir etüd köşesidir. Memleketin bu şirin köşesi, her yerde ve her zaman olduğu gibi reklama, tanıtılmağa ve teşkilâtlandırılmağa muhtaçtır.

Turist demek, otel, yol ve temizlik demektir. Memlekete gelen kafileleri, memlekette tutabilecek müesseseler ve yerler yapılmalıdır.

Gelenlerin gelip gitmesi bir güne inhisar ettikçe memleketin değişmesi daha zorlaşır.

Turism ve memleketi tanıtma işleri arasında çok şayanı dikkat ve değerli bir hareket olan Bergama kermesi vardır. Kermes memlekette yapılan (festival) ve saire gibi hareketlerin millî bir şeklidir.

22 — 28 mayıs arası bir hafta devam eden Bergama kermesi, koşular, millî oyunlar, tarihî eserleri ziyaret, Kozak çamlarında gezinti ve Çandarlı plâjlarında eğlenceler tertibi ve Zeybek, Harmandalı, Bengi ve Cirit oyunlariyle geçer.

Bir hafta içinde memleketin birkaç millî hareketine eğlence ve zevkine sahip olunur.

Kermesi ilk defa sayın Bursa saylavı (eski İzmir valisi) Fazlı Güleç ihya etmişlerdir. Kermes bu sene dördüncü defa olarak açılacaktır.

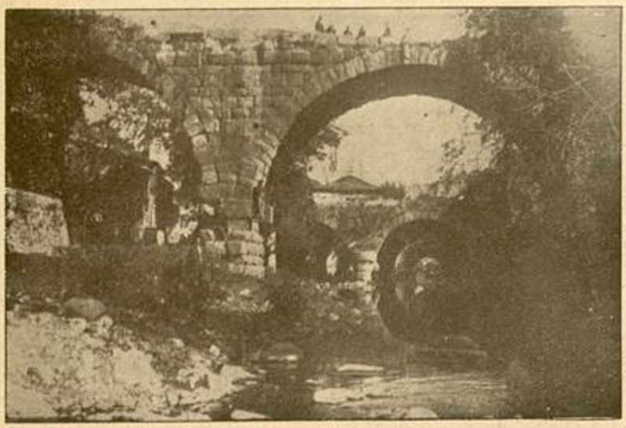

Bergama: Üçkemer köprüsünden 200 metre uzunluğunda Çifte Bodrumların görünüşü

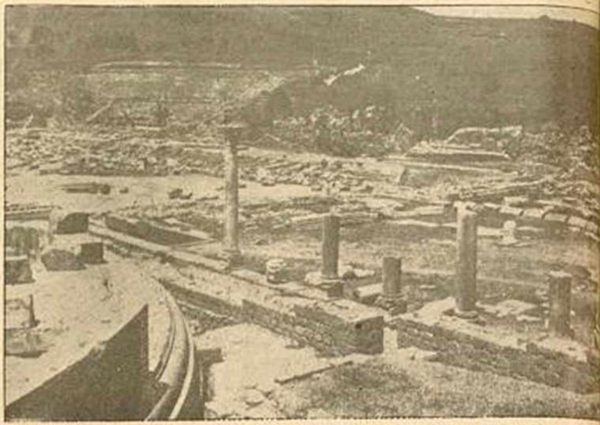

Bergama Asklepiyon (Sağlık yurdu) harabesinin meydana çıkarılan kısımları

Bergama Tarihine Bir Bakış

Bergama Müzesi Müdürü
Yazan: Osman BAYATLI

Bergama, İzmire 110. Soma istayonuna 45, Dikili iskelesine 28 kilometre uzaktadır. Ve İzmire bağlı bir kaza merkezidir.

Tarihî Bergamanın bulunduğu yer ise, Misi kıtasının cenubunda, Eolya mıntakasında ve Kayık « Bakırçayı » nehrine akan Selinus ve Kestel çayları arasında yükselmiş ve ovaya hâkim bir tepe olup «Pitan - Çandarlı» ve «Eleya - Zeytindağ» adında iki iskelesi vardı.

Bergamanın tarihteki adı da Pergamum veya Pergamus'tür. Pergamum ve Pergam olarak da yazılmaktadır.

Bu adın neden verildiği hakkında birçok efsaneler, rivayetler vardır. Bunları burada yazmak mevzuumuz haricindedir.

Ancak Yunan lisanında şehir manâsına gelen böyle bir kelime varsa da, bu isim Yunanca değildir.

Pergam kelimesi, Thraco - Phrygien lisanından gelmiştir. Perg, yahut Berg dağ demektir. Netekim ilk şehir de tepenin üstünde kurulmuş bulunuyor.

Büyük İskenderin hazineleri bu tepeye getirildiği zaman bu dağ, girilmez bir kale idi.

İskenderin Başkomutanı Lizimakın Bergamaya getirdiği hazine, elli ile yüz milyon altın arasında bir kıymette idi. Bu, zamanına göre azametli bir servetti. Lizimak bu emsalsiz hazinenin İskenderin diğer komutanları eline geçmesinden korktuğu için müstahkem ve zaptedilmez bir yer aradı ve bulduğu yerlerin içinde en güvenilir olarak Bergama kalesini seçti.

Az zaman sonra Bergamada, Toros dağlarına kadar hükmünü yürüten bir krallık merkezi kurulmuş ve burası dünya medeniyetinin en müterakki bir feyiz ve irfan kaynağı olmuştu.

Lizimak'ın Generali Fileter (M. Ö. 280) ve halefleri Attal ve Ömenler, vaziyeti itibarile kudretkâr bir payitaht olmağa çok müsait olan Bergamayı, İskenderin hazinesini sarfederek ebedî hazinelerle süslüyor ve gözleri kamaştıran eserlerle dolduruyordu.

Artık Bergama ilmî sahadan erişilmez bir varlık, askerî bakımdan aşılmaz bir kale olmuştu.

Bergama kralları, harpte o kadar cesaret ve idarede o nisbette kudret göstermişlerdir ki, veliinimet sıfatını az gören halk onları « İlâh » derecesine yükseltmişlerdir.

Bergama hükûmeti, küçük Asyada umran ve medeniyet yolunda derin varlıklar göstermekte idi. Bergamanın sanayi ve edebiyata olan aşkı bir yaldızdan ibaret değildi. Bizzat kıralları da muharrir ve müellif olmak üzere (200 bin) tomarlık kitabı hâvi bir kitapsarayı meydana getirmişlerdi.

Papirüsün ihracını yasak eden ve Bergamanın terakkisini kıskanan Mısırlılara karşı

Ebedî Şef Atatürk'ün Bergama kalesini ziyaretlerinden kıymetli bir hatıra

Bergama müzesinde bulunan bir zafer heykeli

Bergama müzesindeki imporator Adrien heykeli

Bergama müzesinde bulunan diğer bir zafer heykeli

Bergama şiddetli bir ihtiyaç karşısında papirüsün nefaseti üstünde parşömeni icadetmeğe muvaffak olmuş ve İskenderiye kütüphanesine kuvvetli bir rakip kesilmişti.

Zengin bir ülkenin merkezi olan Bergama, devrinin en yüksek eserlerini yaratmış ve en parlak medeniyetini kurmuştu.

Jimnaslar, gençlerin gürbüz ve olgun yetişmeleri ve hayat mücadelesinde muvaffak olmaları için spora ve bilgiye ayni derecede ehemmiyet verilen yerler idi. Tiyatrolar, onbinlerce insanı sinesinde barındıran, onları şen yaşatan hayat bağları olmuştu.

O zamanın dişi ve erkek ilâhları için yapılan birçok mâbetler, yalnız mimarînin azamet ve kudretini göstemekle kalmamış insanların geniş düşüncelerini ve mezhebin hayat hakkındaki yüksek duygularını da ifade eden yerler olmuştu.

Gallerin Bergamaya hücumu üzerine Bakırçayı vadisine kazanılan zafer bir ilim, bir nur ve bir medeniyet zaferi sayılmış ve bu maksatla kurulan «Zeus mezbahı» Elenistik devrinin en yüksek bir san'at eseri olarak kabul olunmuştur.

Bergamada bulunan tarihî eserlerden biri de:

Küçük Asyanın diğer eski medenî ve büyük şehirlerinin hiç birinde olmıyan Asklepiyon - sağlıkyurdudur.

Eskülap « Sağlık tanrısı » nın bütün hastalara karşı şifa verici kudreti bu hastanenin az zamanda bütün dünyada şeref ve şöhret kazanmasına sebep olmuştu.

Tabiatın bütün güzelliklerile süslenmiş çimenleri, yeşil bir halı gibi ayakların altına serilmiş olan bu yer, şimal ve garp rüzgârlarının tehlikeli akıntılarından masun kaldığından burası, en güzel ve en sıhhî bir yer sayılırdı. Mukaddes suları, saf havası dillerde destan idi. Suları hayat kaynağı, havası devayi kül addolunurdu.

Tarih burası için (sıcaklar oraya sıtma götürmez, orada vasiyetnameler açılmazdı) demektedir.

17 yıl çektiği çeşitli hastalıklardan ancak Bergama Asklepiyonuna sığınarak kurtulan Balıkesirli ilmi beyan muallimi meşhur «Aelius Aristides» şifa bulduktan sonra burası için, mukaddes nutuklarını söylemiş ve methiyeler dolu kitaplar yazmıştır.

Hekimlerin babası sayılan Bergamalı « Calinos Hekim » bu şifa yurdunu en şöhretli mevkie çıkarmış ve o vakte kadar tecrübeye dayanan tedavi ve ilâçları ilmî ve fennî bir şekle koymuştur. Roma İmparatorlarından «Karakalla» bile ancak bu hastahanenin tedavi esaslarını kabul ederek ölümden kurtulabilmiştir.

Bulunan adak eşyasının çokluğu, kitabeler, bu sağlıkyurdunun kaç binlerce insanın ıstıraplarını dindirdiğini açıkça göstermektedir.

Bergama tarihine kuşbakışı bakılırken bile «Bezilika» yı unutmak elden gelmez:

Milâdın ikinci asrının başlarında kurulan Kızılavludaki Bazilika, devrinin en azametli mâbetlerinden birisidir.

Mısır ilâhlarından «Serapis» namına yapılan bu mâbetteki ihtişam Küçük Asyanın ayakta kalmış eski binalarının en büyüğü olan bu harabeler, bugün dahi insanları hayrete düşürmektedir.

Bütün bu putperestik azamet ve ihtişamı, Hıristiyanlığın çıkması üzerine çehresini değiştirdi ve günden güne metrûk bir hale geldi.

Tabiatın kuvvetli sarsıntıları bunları yerlere sererken insanların tahripkâr elleri de harekete geçmişti.

Yıllarca insan kuvveti, insan zevki, insan zekâsı ile kurulan bu eserler, yine yıllarca insan kuvveti, insan eli, insan kazması ile yıkıldılar, kırıldılar, kireç ocaklarında can verdiler.

13 üncü asırda bir baykuş yuvasına dönen Bergama, bir müddet Selçuk oğullarının eline geçti ve o zamanın ihtiyaçlarına uygun kervansaray, bedestan, cami ve mescit gibi binalar yapıldı. Bunların bir kısmı hâlâ durmaktadır. «Çinliminare» bugün de Türkün ince zekâsının nefis bir eseri olarak yükselmektedir.

Karesi beyi « Aclan bey » in oğlu Demir Hanın halka yaptığı zulüm dolayısile beyliğe çağrılan diğer oğlu Dursun beyin Bergama Kalesinden atılan bir okla şehadeti üzerine bütün « Memaliki Aclaniye » ile Bergama da «Orhan Gazi» idaresine geçmiştir.

En son, Cumhuriyetin feyizli varlığı, herbiri bir tarih olan bu medeniyet eserlerinin kurtarıcısı olmuş ve onun kurucu eli, yeni baştan yeni bir müze, Akropol'un oto yolu ve ilimevi gibi ziyaretçilerin tetkiklerini kolaylaştıran eserleri meydana getirmiş bulunmaktadır.

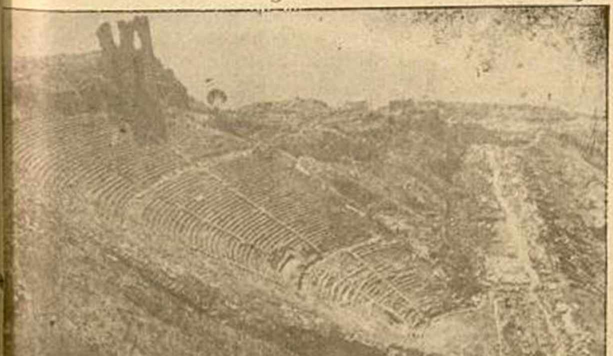

Bergama Akropolundaki 15000 kişilik tiyatro yeri

Bergamanın meşhur Agora mahalli

BERGAMA

Bergama, altmış yıldır yapılan kazılarla ve bu kazılar için yazılan kitaplarla dünyada en çok tanınmış yer'erden biridir. Hele ilk kazıya sebep olan (ZEÜS mezbahı) nin, Osmanlı imparatorluğunun iznile Almanyaya taşınmasından ve bunun Berlinde eski durumu gibi kurulmasından sonra, Bergamayı soysallık acununda tanımıyan kalmamıştır.

Büyük İskenderin başkomutanlarından Lizimak'ın (M. Ö. 280), Bergama kalesinde sakladığı hazine, Bergamayı yeni baştan yapmış ve Toros dağlarına kadar emrini yürüten bir devlet kurmuştu. İşte o devrin en değerli eserlerinden olan Jüpiter «Zeüs» oteli bu zamanlarda yapılmıştı.

Zengin bir ülkenin merkezi olan Bergama, devrinin en yüksek eserlerini yaratmış ve en parlak soysallığını kurmuştu. Uzun yıllar yapılan kazı bu yüksek soysallığın izlerini ortaya çıkarmıştır. Bunlar bugün bile insanların zevkini okşayacak ve gözleri doyuracak kadar varlıklıdır.

Bir kere Bergama çok düzenli plân içinde, topluluk gösteren bir durumde yapılmıştır. Dikkatli bir bakış dünyanın en büyük kalelerinden biri olan Bergama'nın, başka akropollar gibi dağınık ve plânsız olmadığı görür.

Eski zaman dişi, erkek tanrılarının denebilir ki hemen hepsi için Bergamada tapınak (mabet) yapılmıştır. Buradaki kadar çeşitli tapınaklar başka yerlerde görülmez. Bu da gösteriyor ki Bergamada yükselmiş olan soysallık pek önemli bir durumda idi.

Jimnaz'lar, gençlerin gürbüz yetişmesi ve yaşama savaşını başarabilmeleri için, spora verilen önem kadar bilgiye de ehemmiyet verilen bir yer olmuştu.

Binlerce insan alan tiyatrolar, insanları şen yaşatan ve hayata bağlayan en değerli yerler idi.

Parşömen denilen Bergama kâğıdını, ince derileri cilâlayak yaratan Bergamalılar 200 bin tomarlık kitapsaray kurmak işini de başarmışlardı.

Bergama kalesine, 1338 rakımlı MADRA dağının Açöldüren suyu - 36 kilometrelik yola üç sıra künk dizerek ve derelere büyük köprüler kurarak - getirilmişti ki, o güne kadar yapılan su yolları arasında bir eşi yoktu.

Bergama müzesinde: İmparatar Karakallâ heykelinin başı

Sözün kısası Bergama, süel bakımından aşılmaz bir kale, ilmî kurumdan erişilmez bir varlık olmuştu.

Bunun içindir ki, Bergama tarihi canlı olarak büyük İskenderden sonra başlar. Tarihlerdeki bundan önce gelen devirler hemen masal gibidir. Bunlar da karanlıklar içinde boğulur kalır.

Şüphesiz ki her büyük kuruluş gibi Bergamanın da masalı (efsanesi) olmalıdır. Fakat tarihi gidişi canlandırmak için herhalde eserlerin bulunması gerektir. Ancak bu eserler o yerin tarihini yazarlar.

Bergama ve çevresinde bulunan antikiteleri gözden geçirirsek Bergamanın. soysallığın beşiği olan Asya ile Ege soysallığı ile topluluk gösterdiği anlaşılır:

Bergamada bulunan taş baltalar, cilâlı taş devrinden (Néolitiqe) kalmadır. Bunlardan biri büyük bir komunanın silahı idi. (1)

Kalede görülen eski temeller, burada daha çok önceden insanların oturduğunu anlatır. Netekim hazinenin buraya getirilmesi, daha o zaman buranın dayanıklı bir kale olduğunu gösterir.

Bergamanın 8 kilometre batısında bulunan Bakla ve Değirmen tepelerdeki kazı, tunç devrine kadar dayanmış ve o günün eserlerini vermişti. (1)

(1) Dr. Wiegand'ın Notundan

Daha ellenmemiş olan eski Bergamada, - Paşa ılıcası Çamlı tepe - (arkayık) ve Bergamanın iskelesi olan Elaya (Zeytidağ, Kazık bağlardaki Maltepe) ile Poyracık köyünde de (klâsik) devrin eserleri bulunmaktadır.

Bergamanın 20 kilometre kadar batısında bulunan Ağılkalede - Atarneus - Hermias'ın kıralliğı zamanında ünlü filozof Aristo, pek sönük bulduğu Yunanistanı bırakarak bu diyarın en parlak ve en yüksek bir devleti olan, buraya gelmiş ve kendisine verilen kürsüde (Mantık, Felsefe) dersleri okutmuştur. Öy'e ki kralın kızı ile de evlenerek buraya yerleşmiş idi.

(M. Ö. 4 üncü asır ortası).

Gerek burada, gerekse Kınık Karaderesinde ve Yunt dağının en güzel bir yerinde kurulmuş olam (Mamurt) kalesinde-

M. Ö 15 inci yüzyıla dayanan eserler ve mezarlar bulunmuştur. (2)

Bergamanın kuzeyindeki (Kozak) ta milyonlarca fıstık çamı bulunmaktadır. Yamaçlarında çeşitli meyvalar ve üzümler yetişmektedir. Bu çevrede ve aşağı Beyköyünde bulunan (Perperen) gibi yıkılara bakılırsa, burası Bergamanın yazlığı ve gezi yeri idi Burada yapılan şaraplar dört bucakta ün almıştı.

Bütün bunlar ve bunun gibi daha birçok yıkılar Bergama tarihinin, daha çok önce zamanlarda başladığını bildirmektedir.

Yine bütün bunlar bize, tarihten önce başlıyan bir varlığın her devirde bir soysallık kurduğunu anlatmakta ve on binlerce yıl önce Ege havzasına yerleşen atalarımızın bütün devirleri yaşatacak yüksek eserler yarattığını bildirmektedir.

ASKLEPİYON

Tarihî Bergama Sağlıkyurdu

Bergamadaki Sağlıkyurdu Pozanyas (Pausanias) a göre Arkias adında birisi tarafından kurulmuş ve bu yolak (M. Ö.) 4 üncü asrın ilk yarısında Epidor (Epidaure) dan buraya getirilmiştir. [3]

(1) Pr. Schazmann'ın Notundan.

(2) Lozan Üniversitesi Profesörlerinden Dr. Schazmanın 25 yıl önce bu iki yerin ancak birer parçalarında kazı yapmış ve iş yarıda kalmıştır.

[3] Arkias adında zengin bir adam, Madra dağlarında hâlâ nesli yaşıyan karaca avına gider. Yalçın kayalar, balta görmemiş ormanlar içinde avlanırken attan düşer ve bacağı kırılır. Baygın bir halde Bergamaya getirilen hastanın kırığını, çıkığını saracak kimse bulunmaz. Hasta İstanköy Sağlıkyurduna götürülür. Orada iyi olan bu zengin adam, Bergamadaki bu yokluğu gidermek için İstanköyden, Epidordan hekimler getirir ve Bergamada da bir Sağlıkyurdu kurdurur.

Bergamada Kızılavlu (Bazilika) harabeleri

Bergama müzesinde: Bir mozayik döşeme

1934 ilk yazında Sağlıkyurdunun büyük kapısı « Virankapı » boyunda ve ayni yılın güzünde büyük alanında açılan birkaç yoklama çukurunda, daha eski temeller arasında Bergamanın tarihî durumu için çok önemli eserler bulunmuştur. Bu çevrede bulunan (klâsik) yüksek kabartma heykeller, bu yerlerin 4 üncü asırda dahi zengin, bayındır bir durışu olduğunu göstermektedir.

4 üncü asırda bu gibi yüksek kabartma mezar taşları yapmak görenek olmuştu. Küçük Asyada bunlardan gayet az bulunmuştur. Ancak bulunan yerlerin hiç birinde bunlara. Bergamada bu kere bulunanlar kadar zengin bir durumda rastgelinmemiştir. Bu yönden de Bergama, Küçük Asyanın batısındaki soysallık yerleri arasında, san'at tarihi bakımından yeniden çok yüksek bir yer almış bulunuyor. Henüz kazı yapılmayan bu çevre açıldığında, buranın durumu daha iyi anlaşılmış olacaktır [1]

Şu kadar ki, notumuzda yazılı masaldaki gibi Bergama, 4 üncü asırda Arkias'ın kırığını çıkığını saracak hiç kimsenin bulunmadığı kadar göçebe halinde, ve öyle iptidaî bir yaşayışta değildi. Hele küçük Asyanın başka soysal şehirleri yakınlarında tektük bulunan, ve özgülükle İran salgınlarından ötürü Anadoluda pekaz iz bıraktığı sanılanbu devrin, en tükel eserlerinin burada bulunuşu bunu pek güzel gösterir.

Sağlıkyurdunun bulunuşu:

Şarl Teksiye « Charles Texier » Aristidin bildirdiğine göre Bergama Sağlıkyurdunun bulundnğu yeri şöyle yazmaktadır:

Asklepiyon şehrin dışında ve batıdaki evlerin bitişiğindeki tiyatronunun yakınında idi. Tiyatronun yeri belli olduğundan burasını da bulmak kolay olacaktı [2].

[1] Arkeolog DR Deubnerin raporundan.

[2] Bugün Güngörmez ve Tellidere denilen yerde bir tiyatro vardır. Burada daha kazı yapılmamıştır. Çepçevre olan tiyatronun 50 bin insan aldığı sanılmaktadır. (Yapma göl) için yapılan kemerleri ve bodrumları yüksek birer sanat eseridir.

1878 - 1886, 1900 - 1914 yıllarında kalede yapılan kazılar arasında, 1910 yılında da Profesör Schazmanın - küçük bir tepe gibi görülen ve birkaç duvar yıkıntısı kalan buğday tarlası içinde - bazı yoklamalar yapmıştı. Bu sondajlara göre bir plân çizmiş ve Berlin Arkekloji Enstitüsüne vermişti. Plânda biri ikize benzer ve yanyana iki yuvarlak yapı ile dört köşe bir duvar vardı. Bu plânı gözden geçiren enstitü, biribirine bitişik gibi ikisi de yuvarlak yapı hiç bir yerde görülmediğinden, ve dört köşe duvar ise bunu bütün bütün karışık bir hale koyduğundan, bu buluşu uygun görememişti.

En son 1927 ilk yarısında, İstanbul Antikite Müzeleri genel direktörü Bay Aziz Ogan ile Berlin Müzeleri direktörü Dr. Wiegandın burada yaptıkları esaslı araştırmalarda, müsbet sonuçlar elde edilmiş ve burasının Asklepiyon olduğu anlaşılmıştı.

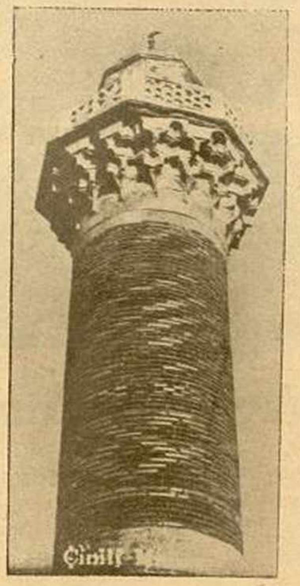

Bergama Selçukî eserlerinden: Çinili cami

1928 güzünde başlayan ilk kazı Pr. Schazmann'ın plânını doğru çıkarmıştı. İki yuvarlak tapınak yanyana çıktığı gibi, dört köşe duvarın da merdiven duvarları olduğu anlaşılmıştır.

Bundan sonra her yıl güzde ve bazan ilkyazda Ayvazalı bahçesinde yapılan kazılarde sağlıkyurdunun, tapınaklar, koridorlar, kutsal çeşme, havuzlar, tiyatro ve salon gibi genel durumu ortaya çıkarılmıştır.

Yurdun hamamları, bakım ve yatı yerleri, mermer kapalı ve mozayik döşemeli salonları ile Virankapıya giden bir kilometrelik kolonlu yolu ve buradaki eklentiler daha açılmayan sahada bulunmaktadır.

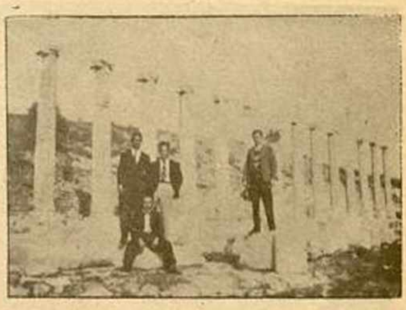

Bergama orta okul öğretmenleri Akopolda

Açılan kısım gösterdi ki Bergama sağlıkyurdu, İstanköy ve bundan iki asır sonra kurulan Epidor'daki asklepiyonlardan çok daha önemli bir durundadır. Hele dehliz ve kemerlerinden bir kısmının ayakta kalmış olması, burasını bugün hepsinden üstün bir hale getirmiş bulunmaktadır.

Tedavi Usulleri

Küçük Asyada yalnız Bergamada kurulmuş olan Sağlıkyurdu, her bucaktan akın akın gelen hastalarla dolup taşardı. Buraya gelenler iyi olmak için gediklerini bilirler ve buna inanırlardı.

Hastalar için her şeyden önce aranılan şey temizlik idi. Temiz olmayan bir hasta ne tanrıların önüne gidebilir, ne de tapınağın kubbeleri altında yatabilirdi.

Yurda gelen hastalar yanlarında yiyecekleri ile bir parça da çörek getirirlerdi. Çörekler mezbahın üzerine konur, törenle kızartılırdı.

Hastalar, tanrılar için kurbanlar da keserlerdi. Dana ve koç gibi hayvan kesemeyen yoksullar, hamurdan ve mumdan yapma hayvanları adak ederlerdi.

Adak edilen kurbanların sağ budu yurdun baş hekimine verilir, öbür tarafı kutsal yemek masasına bırakılırdı.

Temizliğini bitiren ve adağını veren hasta tapınağa girer, tanrıların heykelleri önünde yakarışta bulunurdu.

Buradan çıkan hasta kutsal çeşmeden suyunu içer, sonra kutlu bodrumdan tapınağın altına doğru giderdi. Yer altında yapılmış olan bu yerler hastaların üzerinde derin izler bırakır, onlarda bir coşma uyandırırdı. Geceleri yanan kandiller buralara gizemli ışıklar, tılısımlı gölgeler dağıtırdı.

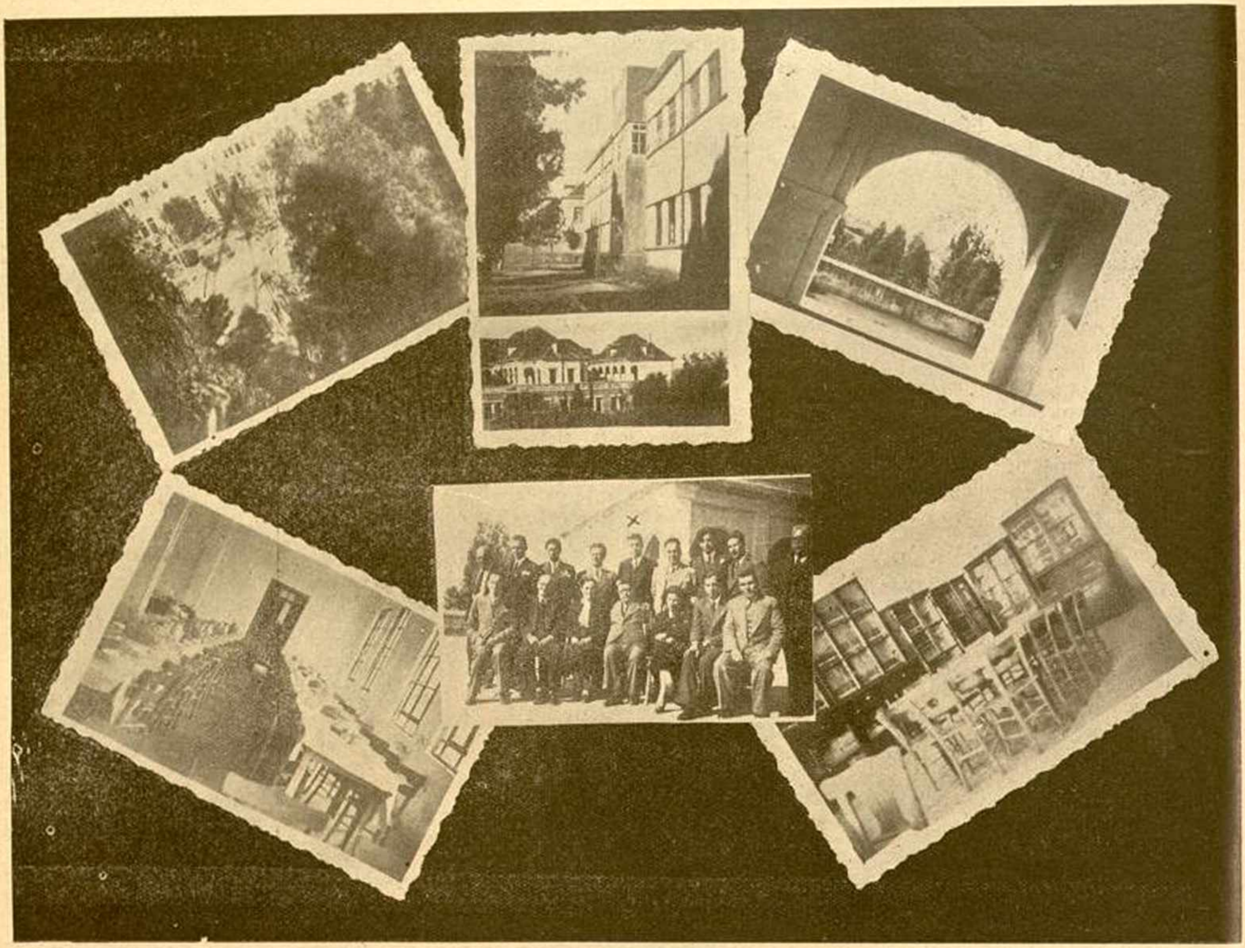

Coğrafya Bakımından Bergama

Tarık Ziya IŞITMAN

Coğrafya kitaplarımız, Türkiyeyi, tabiî bölgelere ayırırken: Yaşayış, ürüm ve iklimin hususiyeti dolayısiyle Ege mıntakasını ayrı bir parça olarak gözden geçirirler. Bu bölgenin mühim vilâyetleri arasında bilhassa ekonomi ve ziraî hayat bakımından ve Türkiyenin en mühim bir limanı ve bir ihraç merkezi, gibi daha birçok hususiyetlerile İzmiri en önde anmak icap eder, İzmir, kendisi böyle olmakla beraber geride büyük bir «Hinterlant» a malik olduğu gibi çok kıymetli ve her bakımdan büyük hususiyetler taşıyan kazalara maliktir; bunların sayısı (14) tür, işte İzmirin bu 14 kazasından nüfus ve toprak genişliği itibarile en önde sayılacak olanı Bergama kazasıdır.

Bergama İzmirin 39,1 arz şimal doğusunda ve 40,5 doğu tulünde, deniz yüzünden 50 - 55 metre yüksekliktedir. Doğuda Manisa, Batıda Dikili kazası, Cenupta Menemen, Şimalde Balıkesir vilâyetiyle çevrili ve (1918,5) kilometre murabbaı arazi üzerine yayılmış bulunmaktadır.

Bergama, kendi bölgesinde şu idarî taksimata ayrılır: Şimal doğusunda Turnalı, şimal batısında Kozak, cenup doğusunda Kınık, cenup batısında Zeytindağ nahiyeleriyle çevrelenmiştir. Kaza, bu dört nahiyesile beraber (128) köye malik bulunmaktadır. Bu araziyi teşkil eden vaziyet çok değişik, dalgalı bir arazi parçasıdır. Bundan dolayı dar ve derin vadilere yükselen tepelere ve bazan geniş ovalara tesadüf olunur. Bazan bu vadiler, yer yer tek tek, dağlarla irtifaını ve araziyi yükseltir. Bazan geniş bir çukur, dar bir vadi sizi saatlerce takip ederek denize kavuşturur. Geniş ovalar, yer yer vadiler arasına sıkışarak büyük düzlükler hasıl eder. Mıntakanın en yüksek irtifaını meydana getiren şimalde (Madra) dağı üzerinde (Maya) tepesi olup (1333) metre yüksekliği bulur. Burası mıntakanın sularını dağıtır, bu suretle su bölüm mıntakasını meydana getirmektedir. Şimâl bölgesi cenuba doğru (800 - 1000) metreye kadar yükselen dalgalı bir arazi halinde Bergamaya yaklaşır. Madranın cenup batısında (Yalacık dağı, 1144) metrer ile civarda ormanlıkve sık bir nebat topluluğunu üzerinde yaşatan dalgalı ve dağlık bir mıntakayı cenuba doğru devam ettirerek Kozak mıntakasına kavuşmuş olur.

Bergamanın tepeden görünüşü (Ayakta duran yazıcımız Tuğrul DELİORMAN)dır.

Kozak, Bergamanın şimal batısında ayni boy ve ayni renkte kilometrelerce fasılasız devam eden yeşil çam ormanlarile

örtülü ve bu nahiyenin ismile anılan bir yerdir. Buradaki temiz ve berrak hava, eşine ender tesadüf edilen emsalsiz ve göz kamaştırıcı bir yeşillik, soğuk, buz gibi sular burayı Egenin en müstesna bir güzellik köşesi haline koymuştur. Bu bahse ait daha uzun malûmatı mecmuamızın « Kozak ve Bergama » yazısında görebilirsiniz.

Nihayet bu dalgalı arazi Bergama civarında 100 - 200 metreye kadar inerek civar arızalarını meydana getirir. Bu arızalardan Bakırçayı vâdisi boyunca uzanan ve Bergamaya 2 - 3 kilometre uzaklıkta bulunan dağlara (Kaşıkçı dağları, Bergama dağları) ismi verilir. Genel bir bakışla: Bergamanın şimalinde, eski harabeleri üzerinde taşıyan Kale tepesi (Horla), üzerinden ovaya bakılacak olursa etraf çok daha iyi gözden geçirilebilir. Yüzümüzü İzmir deniz cihetine çevirecek olursak: Geniş bir ova, ovayı boydan boya kateden bir çay (Bakırçay) ve bu ovanın birçok yerlerinde dalgalı bir arazi ve yükselen tepeler görülür.

Bunlardan cenup doğusunda uzayan Kaşıkçı dağlariyle bu dağlara müvazi giden (Yund) dağları mühim silsilelerendendir. Cenup batısında ve Bergamanın hemen kenarında Dikili ve Hacı İbrahim tepeleri ve bunların arkasında Harlak ve Çiğdem, Hacı Yusuf tepeleri başlıca arızalardır. Şehrin hemen cenubunda ve İzmir yolu üzerinde Haltepe ile bu tepenin 200 metre cenup doğusunda Dolmatepe gibi yükseklikleri az ve yer yer yığıntı halinde göze çarpan arızalardır.

Bu arızaların parçalanmasiyle hasıl olan çöküntü ovaları ve düzlükler oldukça büyük arazi parçalarını kaplar, bunlardan kimisi tarla, kimisi mer'a halindedir. Bu

Çinili Minareden kasabanın görünüşü

ovaların en mühimleri doğuda *Vakıflar* ovası, cenupta *Eğrigöl* ovası, *Bülbüllü* ve *Bakırçayı* vadisi boyunca uzanan *Bakırçay* Manisaya doğru açılan *Araplar* ovaları bölgenin en önemli düzgünlükler dir. Şehre yakın bir mevkide zeytin ağaçlarile örtülü Şeytanköy, cenuba doğru Bağlaraltı şehrin yakınındaki sayılabilecek açıklıklardır. Hafif bir deniz dalgası gibi Ege sahillerinde yüksekliklerini kaybederek uzanan bu dağların birçok yerlerinde oldukça sık köylere ve çiftliklere tesadüf olunur. Bunlardan en mühimleri: *Araplı, Bektaş, Hacı İbahim, Tuzcu* ve *Dilsiz* çiftlikleri başlıcalarıdır. Ovayı bir baştan bir başa kateden, bu Bakırçayıdır. Bakırçaya karışan ve Kozak dağlarından çıkarak (Tekkeboğazını) yararak Bergamanın içinden geçen Bakırçayın kollarından Bergama deresi, mühim sulardandır.

Bütün bu arıza'arı ihtiva eden ova, yer yer yeşillikleri, kara ve boz tarlaları, küme küme, yeşil zeytin ağaçlariyle içinde çok çeşitli güzellikleri toplamış bir arazi parçasıdır. Bu kadar değişiklik gösteren bir arazi parçasına Anadoluda çok az tesadüf edilir. Bu, sırf Batı Anadolunun arazisine mahsus bir karekterdir. Birbirine muvazi ve denize varmak için müşkülât çekmeden kolayca akan nehirler... Eski bir çöküntü ve yarılma alanından başka birşey olmıyan bu vadiler, sular ve mıntakanın bu vaziyeti, bu bölgenin başka yerlere benzemiyen hususî çehresidir. Bundan dolayıdır ki, buralarda yine hususî bir iklim ve bu hususî iklimin meydana getirdiği orijinal ve hususî ürünler, zengin bir nebat ve hayvan topluluğunu meydana getirmiştir...

İDARÎ TAKSİMAT

Yukarıda avarızı, vaziyeti, mevkiini ve komşu vilâyetlerini söylediğimiz ve İzmirin en mühim kazalarından biri olan Bergama 1800 Km. bir araziye, (57342) sayı nufus ve (32) kesafet kalabalığile İzmirin nufus ve toprağı ileri kazalarındandır. Kazanın merkezi Bergamadan başka *Kınık, Kozak, Zeytindağı, Turanlı* nahiyeleri vardır. Kazanın (128) köyü bulunup her köye düşen ortalama nufus sayısı (343)ü bulur.

Bergama bu idarî kadrosile İzmir vilâyeti içinde Ödemişten sonra ikinci bü-

Bergamanın genel görünüşü (Tepede Akropol görünmektedir).

yüklükte gelmektedir. Ödemiş ve Bergamadan sonra sırasile: 1400 km2 İzmir, 1260 km arazi ile Torbalı gelmektedir.

JEOLOJİ

Jeoloji ilminin dünya kabuğunun teşekkülünü, ilk birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü zamanlar diye dört devirde hülâsa ettiğini görüyoruz. Anadolunun bugünkü çehreyi takınması tek bir zamanla meydana gelmiş değildir. Anadolu yukarda saydığımız dört devirde her birinden parçalar almış ve her birinin zaman zaman tesiri altında kalarak meydana gelmiş bir kıt'adır.

Netekim ilk zamanda: Anadolunun garbî ve şarkî Toroslar hariç her tarafı sular altında idi. Bu denizin ortasından geçeu her devirden parçalar alan Anadolu, adalar halinde kendini gösterdi. O zamanlar ve hattâ dördüncü devir başlarına kadar Anadolu ile Avrupa kıtasının arası bitişik idi. Marmara ve Ege denizinin bugünkü suları yerinde bir köprü gibi serbestçe geçilebilen bir kara parçası vardı. Bu kara dördüncü devir başlarında çökfü. Yunanistan, Ege ve Trakya biribirinden ayrıldı. İstanbul ve Çanakkale boğazları bu zamanda açıldı. Akdeniz ve Karadenizin suları böylece birbirine karıştı. Ve nihayet yüz binlerce yıl sonra Anadolu, Bilhassa Ege bugünkü halini aldı Bu çöküntü sahalar içinde yüksek dağlar, bu dağlar arasında bir takım ova lar ve vâdiler meydana gelmiş oldu. Menderes, Gediz, Bakırçay vadileri ilk şeklini o devirlerde, bugünkü halini de senelerce yıpranışdan ve arazinin denize doğru genişleme ve yayılmasile tam olarak aldı. Buna nazaran Egenin umumî karekterini taşıyan Bergama toprakları, kuruluş itibarile, taşların ve toprakların yapılışı bakımından muhtelif şekil ve devirler arzetmektedir. Arazi umumiyetle birinci ve ikinci ve üçüncü zamın arazisi üzerinde olup bunlarda (Eosen), (Oligosen) devirleri üzerin de bulunur. Taşları ekseriya Bakırçay vâdisinde olduğu gibi dördüncü devir (Allivion) ve kilisli topraklar, kısmen de indifaî sahralara tesadüf edilmektedir. İndifaî sahalardan Trahi anlızit ve istihale suhuru ekseriyetle ve en ziyade göze çarpanlardır. Kısaca söylemek lâzım gelirse; arazinin jeolojik vaziyeti karışık ve muhtelif taş nümunelerine tesadüf edilmektedir. Mühim bir kısım da vâdilere toplanan ümüslü bir rusup ovası büyük bir sahayı işgal etmektedir. Memleketimizdeki taşlar hakkında Yüksek Ziraat Enstitüsü neşriyatından (Karadeniz, Marmara ve Ege bölgesinin taşları) isimli kitabından aldığımız malûmata göre:

Bergrma Palâs

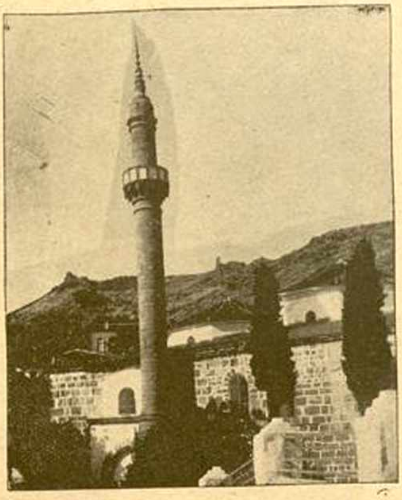

Bergama : ULU Cami (Yıldırım Bayezit tarafından yaptırılmıştır. Dikkat edilirse minarenin eğri olduğu görülür; bu yüzden «Eğri Cami» de dirler.)

Bergamaya İzmir yolundan giriş

Granit, Ayvalık - Bergama - Kozaçay arasında olup dio itli granite yakındır. Oldukça daneli ve orta daneli bir taştır. Terkibini Quarz, potaslı feldspat, kireçli ve sodyomlu feldspat ve biraz da triklin sisteminde billûrlaşan potaslı feldspatlar teşkil etmektedir. Az mikdarda bulunan koyu renkli madenlerden siyah mika ve hornblanda çokçadır. Siyah mikalar solmuştur. Klorit yeni teşekkül etmiştir. Feldspat daneleri etrafında boyama metodile tesbit edilen kaolinleşme mevcuttur. Yer yer mutedil madenler toplanmıştır. Titaninit nadirdir.

Kumlu çakıl: Ayvalık - Bergama arası Kozakçay, fazlaca Quarz ve şurada burada tecezzî etmiş feldspatlar vardır. Klorit yapracıklarından başka çokça zirkon, tek tük de munazit vardır. Az mikdarda kile maliktir.

Bergamanın kenar mahallerden görünüşü

İKLİM

İklim elemanlarından tempirin, rüzgâr ve yağış gibi faktörler tetkik edilirse; biribirinden farklı iklim bölgeleri meydana getiren Türkiyenin bir de Akdeniz iklim bölgesi mevcut olduğunu görürüz.

Marmara kıyılarından Akdeniz, sahillerine kadar uzanan bu iklimin hüküm sürdüğü yerler iki şekil altında mütalea edilir. Bunlardan biri; 300 - 500 metre yükseklerde Karadeniz iklimine benzer yağmurlu bir iklim vardır. Buralarda akar sulara her mevsimde tesadüf olunur. Yaz tamamen kurak değildir.

Bergama umumiyetle Akdeniz iklim tipindendir. Fakat, yukarıda söylediğimiz gibi bu tipin tam sahil iklimine değil, iç kısmına dahildir. Yazlar yine kurak ve sıcaktır. Hakim olan rüzgârlar, Şimalden gelerek rütubeti alan, cenuba doğru inen rüzgârlar olup Eteziyen ismini alırlar; bu

rüzgârlar Hazirandan sonra durmadan eser. Kışın rüzgârları batıdan esen ratıp rüzgârlardır. Bu suretle kış yağmurludur. Ayrıca gece gündüz farklarından doğan ve denizden içerlere girdiği kadar tesir yapan rüzgârlar da vardır. Bundan başka Bergamaya şimalden yıldız ve şimal doğusundan poyraz geçer

Yağışa gelince: Bergamada yağmurlar ekseriyetle kışın yağarlar. Fakat yazlar da tamamiyle yağmursuz değildir. Ençok yağmur yağan ayları İkincikânun, Şubat ve Mart aylarıdır.

En kurak aylar: Temmuz, Ağustos, ve Eylüldür.

Yağışlar kışın devamlı ve sakin, yazın pek nadir ve depresyon yağmurları halinde ve sağnak şeklinde düşer. Kar kışın nadiren ve 1 - 2 santim kadar yağar. 1940 senesi, bütün dünyada ve memleketimizin her tarafında olduğu gibi, kış mevsimi, Bergamada pek şiddetli geçmiştir Kar uzun müddet yerde kalmaz, Hafif bir lodosla yerden kalkar. Yağmur umumiyetle vasatî olarak yazın 18 - 20, sonbaharda (245), kışın (316), ilkbaharda (155) ve yekûn olarak (640) milimetre düşer. Bergamada tempirim (Suhunet), umumiyetle yazlar sıcak, kışlar mülâyimdir. Senelik tempirim ortalaması 17 - 18, en sıcak aylar orta suhuneti 26 derece, en soğuk ay 7 - 8 dereceyi bulur. Türkiye, temmuz izetormleri gözden geçirilecek olursa 26 derecelik izoterm hattı, Eskişehir, İzmir de Bergama civarından geçtiği görülür. Bu ayın

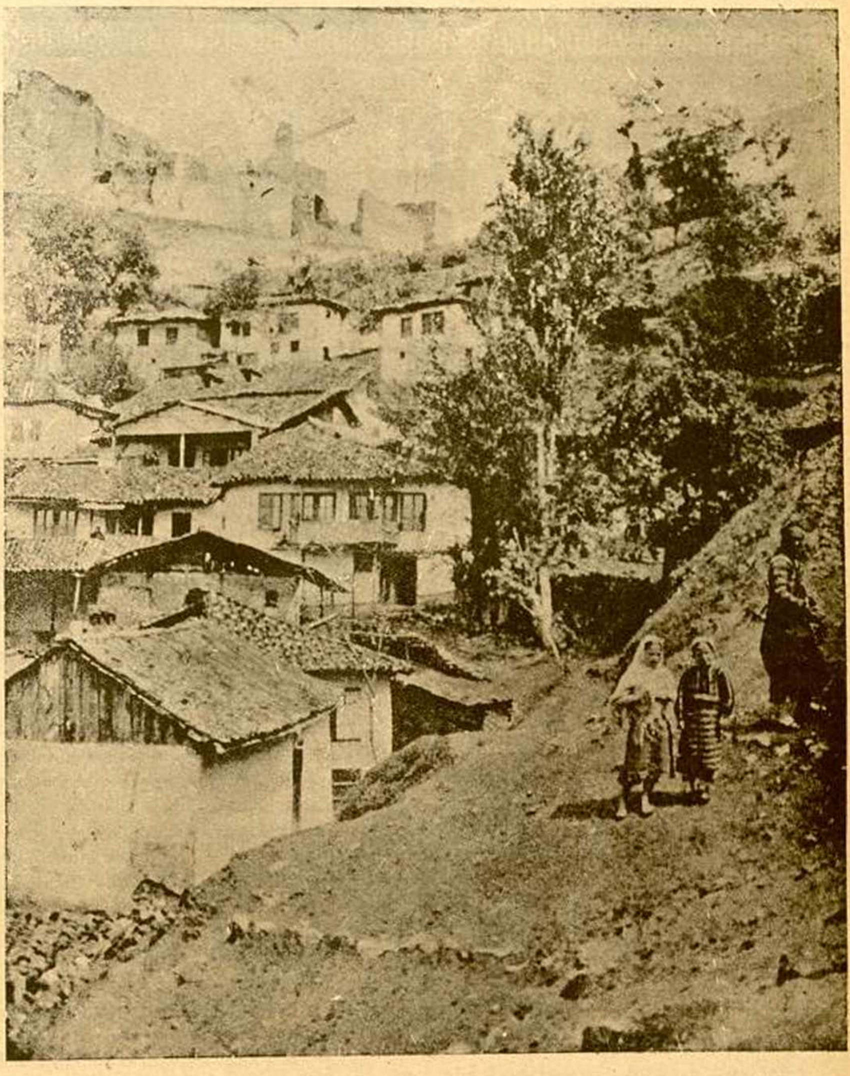

Bergamanın şirin tepelerin üzerine kurulmuş bir mahallesinin görünüşü

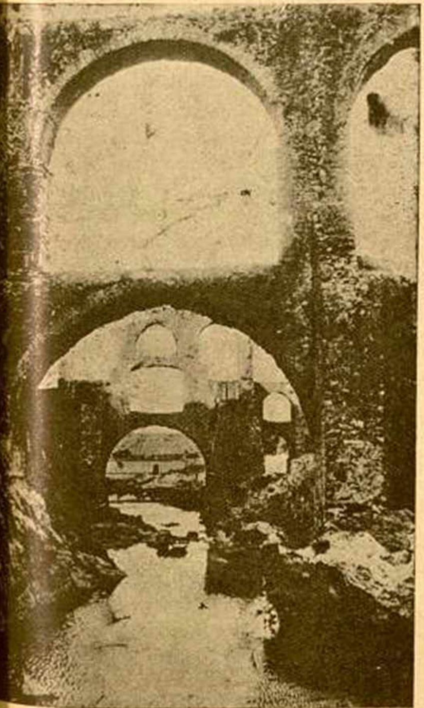

Eski Bergamanın bir görünüşü

en yüksek tempirimi 40 dereceye yaklaştığı vakidir. Buna mukabil birinci ve ikinci kânun izetormleri gözden geçirilirse 6 derecelik tempirim ortalaması Bergama civarından geçer. Bu ayın en yüksek tempirimi 14 derece olup en düşük tempirim 1 - 2 derece arasındadır. Memlekette rutubet fazladır. Nisbî rutubetin en yüksek mikdarı ikincikânun ve şubat aylarında 96 tiyı bulur. Temmuz aylarında ise en yüksek rutubet % 70 ve yine bu ayda rutubetin en düşük mikdarı ikincikânun ve şubat aylarında 96 tıyı bulur, endüşük nisbî rutubet de % 28 dir. Netice olarak: Kışlar ılık, yağışlı ve karsız, yazlar kurak ve sıcak, hâkim rüzgârler, eteziyenler; poyraz ve yıldız; tempirim ortalaması yüksek, tempirim farkı az ve denizden içerlere doğru dağların istikametine ve yüksekliğe tabî olarak kademe kademe değişen bir iklim tipi göze çarpmaktadır. Bu tip iklim sıcak, mutedil bir iklim tipidir. Nebatlar çok az bir istirahat devresi geçirirler, kısmen yapraklarını dökmez. Kış ve baharlar kısa, yazlar uzun sürer. Pamuk, tütün, üzüm, incir, zeytin bü iklimin hususî mahsülleridir.

SULAR

Bergamanın bulunduğu bölge içinde oldukça muntazam ve sık bir su rejimi vardır. Şimal ve cenup mıntakasındaki arızalı arazi bu mıntakaya her bakımdan kıymet verecek ehemmiyetli suların doğmasını mucip olmuştur.

Bergamanın mühim sularından biri Egenin Bakırçay vâdisi adıyla anılan rejimi meydana getiren « Bakırçayı » dır.

ÇIRPINAN SULAR

ROMAN : 32

MÜKERREM KÂMİL SU

Yalnız kaldıkları dakikada Sermedin içine birdenbire ve pek meş'um bir pişmanlık çöktü. Kendisini çok yorucu olacağını ancak şimdi farkedebildiği bir hayata atmıştı. İradesizliği yüzünden bakalım daha başına neler gelecekti.

Belli ki yanındaki taze gelin ondan sevda kelimecikleri, okşanmalar; heyecan veren sözler bekliyordu. Dudakları kıpırdadı. Münasebetsiz birşey istediğini farketmiyormuş gibi:

— Ciftliğe kadar uzanalım mı Behin? diye sordu. Güneş o kadar güzel uyanıyor ki...

Genç kız sitemle kocasının yüzüne baktı. Sonra durgun bir sesle:

— Hayır; dedi. Yorgunum. Hemen yatıp uyumayı tercih ederim.

— Peki . . .

— . . .

— . . .

— Amına çok istiyorsan bu sabah gezintisini yapabiliriz de Sermet

— Hayır. Bu küçük bir istekti. Bütün gece içtik, dansettik, havasızlıktan bunaldık da belki açılırız diye teklif etmiştim.

Küçük kız yerinde bir dalga gibi fıkırdadı:

— Ah, lâkin ben hiç kapalı değilim, diye konuştu. İnsan biraz da salon hayatına serbestçe girip çıkmak, sosyete kavuşmak için evlenir.

— Güzel!

Sermet gene onu düşünüyordu. Onunla ilk gecelerini ucu bucağı gelmiyecekmiş gibi uzayıp giden yollarda geçirmişlerdi. Yollar... Kalpleri biribirinden çekip koparan, gönülleri biribirine çekip bağlıyan yollar...

Uzaklarda kalan bu ilk aşk ve saadet gecesini nasıl heyecanlı, hisli ve rüyalı geçirmişti. Fakat hâlâ o kalpsizi, hâlâ o hislerinin, heyecanlarının, mânasız arzularının peşinden koşup giden kadını niçin düşünüyordu? O meş'um hatırayı gömdüğü kuyularda müebbeden bırakmak, varlığına dolanan bu taze aşka sarılarak, hakikat içinde ve sendelemeden yaşamak daha doğru değil mi idi?.

İçinde hiçbir çekinme duymadan, emniyetle uzanan genç kızın ellerini, avuçlarının arasına aldı. Yarabbî, bu hareketinde nasıl da büyük bir alışkanlık vardı. Bu temasla ne kadar tabiî ve heyecansız görünüyordu.

— Biraz omuzuma yaslan Behin, yorgunsun.

Yıllardan sonra çenesinin altına bir başka baş sokuldu. Kokou değişmiş, renk değişmiş, kısaca hayatındaki kadın değişmisti. Şüphesiz hayata ve tarihe tekerrürden ibaret diyenler haklıdırlar diye düşünüyordu. Fakat niçin hisleri, heyecanları, yürek çarpışı eskisine benzemiyordu? İhtirasları tükenmiş mi idi yoksa? Niçin âşık bir delikanlı gibi coşkun değildi? Hareketlerindeki bu sadelik, tabiilik, herşeye kanıksamış insanların tokluğu nereden geliyordu? Yoksa herşey, gidenle beraber gitmiş ve yüreğindeki duygular tükenmiş, his kaynakları aşınmış mı idi?

Eve girdikleri, tamamile kendi muhitlerinde ve tamamile yalnız kaldıkları zaman değişeceğini ümit ediyordu. Behin onun için yepyeni bir şeydi. İlk defa bütün varlığı ile kendisinin olacak bir kadındı. Bu düşüncenin gölgesinde bir teselli buluyor, kalbini olanca kuvvetile bu emele bağlamağa çalışıyordu.

*
* *

Aylar geçti. İlk zamanlarda Behin hayatından çok memnun gürünüyordu. Kocası ona hudutsuz bir serbestî vermişti. Dilediği şekilde gezip dolaşmasına, giyinmesine, müsrifliğine, evde eksik olmıyan toplantılara sesini çıkarmıyordu. Genç kadın onu balodan baloya, tiyatrolara, sinemalara, konserlere, çaylara sürüklüyordu.

İlk zamanlarda herkes onları imrenerek seyrediyordu. Bu kadar güzel ve çok genç bir kadının yarattığı saadet havası içinde yaşıyan Sermedi kıskananlar çoktu. Kadınlar, aralarında, etraftan aşırı bir takdir ve hayranlık toplıyan toy bir kadına bu derecede serbestî vermenin doğru olamıyacağını konuşuyorlardı. Çapkın erkekler fırsat kollamiyor değillerdi. Behin gibi şuh, daldan dala konan, gayet neş'eli bir kadının böyle durgun, sükûti bir adamla nasıl olup ta uyuştuğuna hayret edenler çoktu. Biri bütün hareketlerile taze, canlı bir güneş... diğeri kapalı yüzü, dalgın bakışları, konuşmak ve gülmek için pek nadır açılan ağzı ile fırtınalarla yüklü bulutları andırıyordu. Biri aşkın, rengin, süsün, zevkin kadını idi. Diğeri çalışmak, proğramlı yaşamak, fen kaidelerine bağlı kalmak için yaratılmıştı sanki.

Sermet bu gürültülü ve pek değişik hayat içinde meslekine ait neşriyatı takibedemez olmuştu. Sonra varlığındaki sarsıntı, o ruhunun, yüreğinin gizli bir köşesinde ses veren dinmez ağrı geçeceği yerde büsbütün kökleşmişti. Kendisi de farkında idi ki bu fena bir yürüyüş, korkunç bir gidişti. Yakınları için cidden çekilmez bir adam olmuştu. Mânasız, yavan bir insandı. Yalnız kaldıkları zaman dahi konuşacak birşey bulamıyor, genç karısının hoşlanacağı şekilde ona arkadaş olmak kabiliyetini gösteremiyordu.

Behin dansetmeğe bayılıyordu. O, dansı, iki yabancıyı muvakkat bir zaman için yaklaştırmak düşüncesile icat edilmiş bir oyun telâkki edecek kadar ileriye varıyordu. Karısı salonlarda çabucak herkesi etrafına toplayıveriyor, o bir köşeye çekilerek yaşını başını almış insanlarla konuşmayı tercih ediyordu. Mesleğine, siyasete, gündelik vak'alara ait msvzular üstünde saatlerce konuşmağa daldığı oluyordu. Karısını bu konuşmalar arasında öyle bir bırakışı, onu öyle bir unutuşu vardı ki, asıl Behin buna deli oluyordu.

Kendi kendine: « Ne duygusuz adam bu yarabbi! » diye sızlandığı oluyordu. Onu kıskandırmak, biraz canlanmasını, biraz daha alâkalı olmasını temin için hattâ bir hayli ileriye vardığı görülüyordu. Yavaş yavaş etrafında müsamehakâr bir kadın hissini uyandırmıştı. Buna rağmen kocasının aldırdığı yoktu. O durgun bakışlı gözlerde, bir zamanlar çok sevdiği o renk, o tatlı ışık ta simdi kaybolmuştu Sanki Sermedin bakışları arkasında başka bir âlem vardı. Varlığını eriten, gönlünü tüketen başka, karışık, kendisi için daima meçhul kalmağa mahkûm tehlikeli bir cihan.

Fakat o kadar hoppa yetiştirilmiş. yaratılışı itibarile o kadar havaî bir kızdı ki, bu çetin tahlillere hayatında çok yer vermiyordu. Kendi kendisini pek çabuk ve pek kolay avutmağa müsait bir ruhu vardı. Derin derin yüreğini ezecek, hayatı kendisine zehir edecek kabiliyette bir kadın değildi. Birçok insanı mühim bir şekilde sarsacak hâdiseler karşısında bile, çok defa adam sen de! diyerek omuz silkecek kudreti varlığında buluyordu.

Dilediği şekilde yaşıyordu. Tam mâ-

nasile serbestti. Genç kızlığında olduğu gibi, evlilik hayatında da mahrumiyet uzak kalmıştı. Bir kürk için birkaç baygınlık nöbeti geçiren, bir tiyatro biletine, bir balo davetiyesine malik olmak için çırpınan kadınları aklına getirdikce, kendisini her bakımdan rahat ve mes'ut telâkki ediyordu. Sonra kocası kendisine karşı durgun ve lâkayt olup, bir başka kadın karşısında hisli, canlı ve arzulu değildi ki .. Sanki onun hisleri dumura uğramıştı, yahut da yaratılışı itibarile duygusuz, basit, heyecansız bir adamdı.

Fakat Sermet bütün hüsnü niyetine, her ân vermek istediği samimî ve dürüst kararlarına rağmen bir türlü düzelemiyor, kendisinin dahi hoş görmediği soğuk hareketlerinden kurtulamıyordu. Bir hafta gezip dolaşmış, nihayet İstanbulda meşhur bir mağazaya yazarak eski karısının kullandığı kokuyu bulmağa çalışmıştı. Pek de aynı olmamakla beraber o müphem, titretici, gönüller sarıcı kokuyu ele geçirebilmişti. Minimini paketcikle eve dönerken yüreği tatlı tatlı çarpıyordu. Sanki kapıyı açar açmaz Nahide ile karşılaşacakmış gibi içinde bir titreme vardı. Behin'i yatak odasında makyajını tamamlamağa çalışırken buldu.

— Sokağa mı çıkıyordun Behin?

— A, unuttun mu Sermet, Süzanların çayına gitmiyor muyuz?

Sermet elindeki küçük paketi açarak zarif şişeciği tuvale masasının üstüne koydu.

Genç kadın gözleri parlıyarak küçük hediyeyi eline aldı. Açtı. Tecrübe etmek için elinin üstüne bir damlâ sürdü. Derin derin kokladı. Sonra:

— Saçlar için harikulâde! dedi. Bu nefis kokuyu seçmeyi nasıl hatırladın Sermet.

— Bu bir tesadüf oldu Behin. Tıraş sabunu falan almak için bir mağazaya uğramıştım da...

Aman Yarabbi ne kolay da yalan söyliyebiliyordu. Bir damlacık koku ile odanın havası birdenbire değişmişti. Çabucak yılları geriye atmış ve sanki Nahideyi bulmuştu. Bakışları parlayan, burun kanatları heyecanla ürpererek karısını kollarının arasına aldı.

— Sermet yavaş, yavaş rica ederim; saçlarım bozulacak. Mahvolacak. Ah dur. Lâkin ne oluyorsun Sermet, çıldırdın mı?

Genç adam yeni hayatının sayılı saadet dakikalarından birini yaşıyordu. Göğnü yeni baştan dolmuş, varlığı kudretli bir heyecanın sıtması içinde çırpınmaya başlamıştı.

Toplantıya gittiler. Orada da karısını ve onları yakından tanıyan herkesi şaşırtan, çok âşık bir görünüşü vardı. Sıksık Behin'i kollarına alarak dansa kalkıyor, genç kadın başkalarile dansederken de bakışlarını onun üstünden alamıyordu.

Behin evlendikten sonra büsbütün güzelleşmiş, olgun bir mâna almıştı. Üstünde nefis bir akşam elbisesi vardı. Saçları başının üstünde minimini buklelerle toplanmış, omuzlarına kadar inen uçları da enseye doğru tersine sarılmıştı. Gözlerinin yeşilinde mehtaplar yan pusünüyor; dudaklarının kızılında aşk rüyaları uçuşuyordu. En müşkülpesent, en duygusuz bir erkek bile muhakkak ki bu nefis genç kadının karşısında lâkayt kalamazdı. Ve hazan nasıl olup ta bu müstesna kadının kendisine bağlandığına, onda ne gibi meziyetler bulup sevgisini ve evlenme arzularını açığa vuruşuna şaşıyordu.

Bu kokuda böyle ne vardı ki varlığını eritiyor, yüreğini bir zamanlar tatlı bir rüya gibi geçen gençlik hatıralarının arasına götürüyordu. Dansederlerken gözlerini yumarak bu kumral, pırıltılı saçlardan uçan kokuyu içine sindiriyordu. Ve gene örtülü gözkapaklarını dökülmiyen yaşlar yakıyor, içi feryat ediyordu:

— Yalnız seni sevdim. Yalnız seni seviyorum. Benim ebedî sevgilim sensin!

Behin gülümsiyordu. Sevilmek, kendi ilham ettiği sonsuz bir aşk için tehlikeli bir kadının varlığından sıyrılıp çıkan bir erkeğin hayatında yaşamak ona tatlı bir heyecan veriyordu.

— Yalnız seni seviyorum.

Sermet, gözleri içinin dünyasına çevrilmiş olarak böyle söyliyor; Behin maziye, eski hatıralara, mağrur bir kadının mevcudiyetine rağmen kazandığı bu zaferle sarhoş oluyordu. Genç kadın hep bugünü beklemiş, bir başka kadına deli gibi bağlı bir erkeği böyle karşısında kıskıvrak görmeyi istemişti. Onların her tehlikeye karşı koyabilecek bir kudrette görünen beraberliklerini parçalamış, hayatlarını allak bullak etmişti. Onların dünyasında birçok şey yıkıp geçmişti. İşte bir gün hayali ile zevkli ürpermeler geçirdiği bu dilek şimdi tahakkuk etmiş bulunuyordu.

Vücudunu tamamil kocasının kollarına terkediyor, heyecanla dövünen bir yürek üstünde dönüyor, dönüyordu.

Eve döndükleri zaman da bu heyecan fırtınası devam etti. Sermet ilk aşk gecesine hazırlanan son derece ateşli bir genç gibi karısının soyunmasını bekliyordu.

Yatağa uzandıkları zaman odayı sadece ay ışığı aydınlatıyordu. Gözlerini sonsuz bir hümma içinde kapadı. Ellerini uzattı:

— Sevgili! Sevgili! Benim sevgilim!

Artık gönlünde olduğu gibi kollarının arasında da öteki vardı. Ve o, bu hayalî hiyanetinden, bu korkunç rolden azap duyamıyacak kadar zevkle, saadetle sarhoştu.

Artık kendinde değildi. Bir başka cihan içinde yeniden eriyor, bir kerre daha herkesi ve herşeyi geride bırakarak asıl sevdiği kadının dünyasına sokuluyordu.

***

Bir müddet bu koku onu oyaladı. Yeni karısına yaklaşır, ısınır gibi oldu. Zaman zaman gene içinde acılar belirmiyor değildi. Buna rağmen eski günleri ile ölçü kabul etmiyecek şekilde iyi idi. İçindeki dinmek bilmez hasret sesi kuvvetini artırınca Behin'e koşuyor, onu çılgınlar gibi kucaklıyarak, göğsü üstüne bastırarak ö ekini varlığından uzaklaştırmağa çalışıyordu.

Ve her ikisi de kendilerini oyalıyacak, avutacak, saadetlerini yaratacak şeyler bulmak için ayrı ayrı sahalarda ve çok nadir zamanlarda zaif bir noktada birleşmiş ve buluşmuş olarak uğraşıp duruyorlardı.

Bir gece yemekten sonra oturma odasında oturuyorlardı. Behin, üstüne modeller yığılmış küçük bir masayı önüne çekmişti. Kendisine yeni bir tuvalet yaratmak telâşı içinde idi. Sermet akşam gazetelerini karıştırıyor, üstüste sigara içiyordu. Hizmetçi kahvelerini verip çekildikten sonra Sermet ayağa kalktı. O ana kadar karısının giyinmesine, seçtiği renk ve biçimlere hiç karışmamıştı. Bu sahada, aralarında ileri geri hiç birşey geçmemiş, bu mevzu üzerinde konuşmayı hattâ hiç düşünmemişlerdi.

Behin kocasının zevksizliğine tam mânasile inandığı için lâf olsun diye dahi ona birşey sormak, onun fikrini almak, zevklerini, araştırmak lüzumunu hissetmezdi. Şimdi de model yaprakları karşısında gene kendi kendine ölçüler yapıyor, derin derin düşünüyordu. Bir tuvaletin eteğini, bir diğerinin üst kısmı ile birleştirmeğe uğraşıyordu.

Sermet:

— Bu defa siyah bir tuvalet yaptırsan olmaz mı Behin? diye arzusunu açığa vurdu. Genç kadın başını model üstünden kaldırmadan:

— Bu rengi otuzunu geçtikten sonra seçmek fikrindeyim! diye karşılık verdi. Bu, acaba Nahideye bir taş mı idi? İlk karısının bilhassa bu renge karşı fazla düşkünlüğü vardı. Ve ona bu renk ne kadar iyi giderdi.

— Bu rengin her yaşta kadını olduğundan çok daha güzel ve manalı göstereceğini zannederim ., diyerek yerine geçip oturdu.

Genç kadın şiddetle başını kaldırarak:

— Bu rengi yası olanlara, güzelliğinden emin olmıyanlara ve nasıl söyliyeyim kendine yaraştıracağı rengi seçmekten aciz kalanlara bırakmalı.

— Pek ileri varıyorsun Behin!

— Ne gibi. Anlıyamadım? Bu rengin mucidi sen misin ki itirazımdan alınıyorsun?

— Ben sadece arzumu ve kendi zevkimi ileriye sürmüştüm.

— Bunu kabul etmek için önce senin samimiyetine, sonra da selim bir zevke sahip oluşuna inanmak lâzım.

— İnce bir zevk sahibi olmayabilirim. Bu nihayet yaratılış ve görgü mes'elesi. Ancak niçin geyri samimî oluyor muşum?

Genç kadın öfkeli öfkeli kocasının yüzüne baktı. Daha yüksek bir sesle:

— Ağzımı açtırma benim! diye haykırdı. Bu rengi niçin istediğini anlamadığımı sanma. Aptal değilim çok şükür.

Şiddetle ayağa kalktı. Modelleri hırpalıyarak toplamağa başladı. Ve müstehzi bir kahkaha arasında:

— Siyah tuvalet giymekle gözlerimin rengi değişmiyecek herhalde; diye gürledi. Makyaj san'atı o derece ilerlemedi henüz!

— Ağır konuşuyorsun Behin.

— Sabrın, tahammülün de bir haddi vardır.

— Ben tahammülünle oynıyacak şekilde mi hareket ediyorum?

— Farkında değilsin teessüf ederim.

— . . .

— Hem sana birşey söyliyeyim mi? Bir daha hiçbir hareketime karışmanı istemiyorum.

— Bense seni lüzumundan fazla serbest bıraktığımı, herhangi hafif bir hareketinle dahi alâkadar olmadığımı sanıyordum.

Behin ters ters kocasının yüzüne baktı. Sonra gene kendi söylemek istediklerini açığa vurdu:

— Bir gün saç tuvaletimi eline alır, hayalinde yer eden birisini gözlerinin önünde canlandırmak için olsa gerek... Şöyle toplasan, böyle sarsan, şu tarzda ayırsan diye kuvafürüme karışırsın. Bir gün, divana şöyle bir uzan. Gözlerini yarı yarıya kapa. Eline bir kitap al dersin. Gece yarılarına doğru sokak sokak dolaşmak arzusunu gösterir, toplantılarda bir köşeye çekilerek benimle hiç alâkadar olmazsın. Daha bütün bu görünüşte, belki de incir çekirdeği doldurmıyacak gibi olan şeylerden yüzlercesini yaparsın. Ben bu tarzda hayattan nefret ediyorum. Anlıyor musın? Ben budala değilim. Ne demek istediğini, neyin hasretile yanıp tutuştuğunu anlamadığımı sanıyorsan bu aptallık olur.

Sermet ayağa kalktı. Öfke ile ağzına geleni söyleyen bu çok genç kadının yüzüne baktı, baktı. Arkasını dönüp odadan çıktı.

Hırçın bir ses:

— Cevap vermek lüzumunu bile hissetmiyor. Ah alçak... diye yükseldi. Genç adam sokağa çıktı. Gelişi güzel dolaştı. Geç vakit eve döndü. Yatak odasına çıkmayı aklına bile getirmeden elbiselerile oturma odasındaki divana uzandı.

Dargınlıkları on günden fazla devam etti. Eskiden Nahideyi kırmaktan çok korkar, farkına varmadan yaptığı bir hareketle onu incittiğini hisseder etmez gönlünü almak için etrafında çırpınırdı. Ona çekinmeden yalvarır, affetsin diye ne yapacağini bilemezdi. Onun ruhunu okşıyacak herşeyi bulur getirir, yaratırdı. Fakat şimdi içinde bu isteklerin binde biri yoktu. Barışıp da ne olacak diyebiliyor, tamamile kaytsız yaşıyordu.

On gün sonra Behin'in annesi geldi. Karısının ona herşeyi anlattığı belli idi. Yaşlı kadın biraz sitemli görünüyordu. Yemekte pekaz konuştular. Kahvelerini içerlerken annesi:

— Behin'i biraz solmuş gördüm? dedi İsterseniz birkaç gün bize gelin. Bir değişiklik olur.

— Behin arzu ediyorsa hay hay. Fakat beni mazur görün. Ben değişiklik ihtiyacı hissetmiyorum.

Yaşlı kadın ağzını açacağı sırada Behin atıldı:

— Herhalde babamın evine gideceğim zaman sizin muvafakatınızı almağa, fikrinizi sormağa lüzum görmem.

— Sana her sahada hudutsuz bir serbestî verdiğim muhakkaktır. Gelişi güzel ağzımdan çıkan sözlere kıymet verme. Hem ben o sözleri geri aldım

— Siz çok kaba bir adamsınız Sermet.

— Farkındayım.

— Kavga etmeğe kanamamışe benziyorsunuz.

— Zannederim.

— Buyurun başlayın öyleyse...

— Madem ki bunu siz de arzu ediyorsunuz. Hevesim geçti artık.

Annesi:

— Yooo .. diye söze karıştı. Yoo.. bu kadarı fazla, hem pek fazla. Behin hareketlerinizden duyduğu infiali anlattığı zaman şikâyetlerini mühimsememiş; çocukluk yaptığına, mes'eleyi izam ettiğine hüküm vermiştim. Meğer yavrumun nekadar hakkı varmış.

— . . .

— Fikrinizi açık söyleyin Sermet bey. Ne demek istiyorsunuz? Bu huysuzlukların mânası ne?

— Ben belli başlı birşey demek istemiyorum.

— Yani?

— Yani bir elin sesi çıkmaz.

— Demek ki Behin'i ittiham ediyorsunuz.

— Hayır, hayır.

— Lâkin bir sözünüz diğerini tutmıyor. Hasta mısınız yoksa?

— Zannederim.

— Amma vücut hastası değil!

Bunu ıslık gibi keskin alaylı bir sesle Behin söyledi.

Sermet itidalle:

— Ben de öyle tahmin ediyorum! diye cevap verdi.

Genç kadın bu sözle çileden çıkmıştı. Şiddetle ayağa kalktı. Masanın üstündeki vazoyu yakalıyarak yere fırlattı. Sonra annesinin kucağına atılarak hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladı.

Sermet ayağa kalktı. Kaynanasının önünde eğilerek:

(Arkası var)

DİKİLİ FACİASI

— *Baştarafı 5 inci sayfada* —

Diye inliyordu.

Yanlarına gittim:

— Geçmiş olsun Kaymakam bey!

Diye başlayarak birkaç teselli kelimesi söyledim. O, hafif aralık gözkapaklarının altından bana bakıyordu. Fakat, ağzından bir tek söz çıkmadı. İçim burkularak yanından ayrıldım.

Âsab bozukluğu umumî idi.

Tuhaftır şu insan. Artık bunlar bana gayet tabiî şeylerden gibi gelmeğe başladı. Ne korkum ne de telâsım kaldı. Mütemadiyen yapılacak iş araştırıyordum. Herkes açtı. Derhal Bergamaya telefon ederek 1200 ekmekle 50 kilo süt getirttim. Yaralılara ve muhtaçlara dağıttım.

Vali Ethem Aykut geldiği zaman bütün işler yoluna konmuştu. İzahat verdim:

— Teşekkür ederim, bize yapacak iş bırakmamışsın! dedi.

O gün, saat 16 ya kadar Dikilide kaldım Halâ sarsıntının devam ettiğini telefonla öğrendiğim Bergamayı ve oradaki çocuklarımı merak etmeğe başladım.

Geldiğim zaman, hele şükür. burada henüz zelzele birşey yıkamamıştı. Fakat, kimse evine ve dükkânına girmeğe cesaret edemiyordu. Geceyi açıklıkta geçirmek lâzımdı. Ben de, müzenin küçücük bekçi kulübesini münasip gördüm; taşındık. Gece. Fakat, uyumak imkân haricinde. Müze önüne bir sandalya atarak düşünmeğe başladım. Zelzele, durmuyordu. Neden bilmem, otururken boğazıma birşey yükseldi ve kendimi tutamıyarak bir çocuk gibi hıçkıra hıçkıra ağlamağa başladım.

Dikilideki feci sahneler gözlerimde canlanıyor ve ben yeni bir ağlama sağnağına yakalanıyordum.

Hayatımda, bu hale geldiğimi hiç bilmiyorum. Ben ki, muharebelerde kurşun altlarında bulunmuş, memleketimin istilâsını görmüş bir adamım.

Muhakkak çok olgun bir insan olan Şevket Kancan, alnını avuçlarına alarak sustu.

İkimiz de müteessirdik. Ben, kendisine ne teşekkür edebilecek bir vaziyette idim; ne de o bana daha fazla birşey söyliyebilecek bir halde...

NOT: Bu konuşma, yazıdan da anlaşıldığı üzre, büyük Erzincan felâketimizden önce yapılmış ve yazılmıştı. Biz, hulâsa dahi olsa Dikili zelzelesini birkaç hafta tesbit edebildiğimize inandığımız için bu yazıyı, "mevsimsiz" addetmedik.

T. D.

İKTİSADÎ BAKIMDAN BERGAMA

Yazan: M. İlhan YEŞİL

Ege mıntakasının, hattâ Türkiyenin en talihli, aynı zamanda en zengin kaza merkezi, muhakkak ki Bergamadır. Talihlidir; çünkü, « Altınlarım, toprağın altında saklıdır! » diyen adamın hikâyesindeki toprak, onun bağrındadır. Geniş yaylâlar, insan boyu altın başaklı buğdaylar doğuran ovalar, gökyüzünü, yeşil purçakları ile şiirleştiren çam.. sadece rayiha dağıtmak için halkedilmiş hissini veren ıhlamur ağaçlarile, saatlerce yüründüğü halde tükenmiyen ormanlar, Bergamanın zenginliğini adeta haykırırlar.

Tabiati de kategorilere ayırmak icabederse, burasını, lüks mevki addetmek lâzımdır.

Çünkü, herşeyin nadidesi Bergama toprakları üzerindedir.

Özünde, sağlığın « Ebedî hayat » malzemesini saklayan çam fıstıklarını, üzümü, inciri, berrak şerbeti andıran zeytınyağını, nefis tütünleri ve hububatın her çeşidini tabiatın sinesinde asılı olarak seyretmek için dahi Bergamaya gelinebilir.

Eski insanların, Sağlıkyurdunu (Asklepyon'u) kurmak için Bergamayı intihap edişlerindeki sebebi, burada aramalıdır.

Söz yığınlarını bırakarak rakamları konuşturmak lâzım: Bergama, devlet anbarına aşağıdaki nisbet dahi'inde iştirak etmektedir: 9.000,000 kilo buğday, 275000 kilo arpa, 250,000 kilo çavdar, 90,000 kilo yulaf ve 1,735,000 kilo mısır, Bergama topraklarının, rekoltesidir.

Bergama, Türkiye piyasalarına 1400000 kilo tütün, 1,500,000 kilo Akale pamuğu, 2,000,000 kilo palamut ile de iştirak etmektedir.

Bergamanın soğuk ayranını keyfle içenler

Keza, 300,000 kilo fıstığı, 1,500,000 kilo baklayı, 350,060 kilo nohutu, 150,000 kilo susamı Bergamanın münbit toprakları vermektedir.

Bergama kazasının hususiyetlerinden biri de, topraklarının, senede iki defa mahsul verme kabiliyetinde bulunmasıdır.

Bergamada Tütüncü kızlar

İlkyazın erken toplanan hububatı yerine ekilen ikinci bir mahsul, yine zamanında ve normal olarak elde edilmektedir.

Meselâ bakla anızına mısır, diğer hububat anizlerine karpuz, kavun ekildikten sonra alınan mahsul, hem kalite ve hem de kantite itibarile normal haddedir.

Bergama mıntakası. Türkiye ziraatinin en verimli ve çeşitli bir köşesini teşkil eder; buradaki nüfus kalabalığı da sırf bu sebeple izah edilebilir. Arzı aliviyonlu olup ümüslü bir topraktır.

Derin işlemesi kolay, rutubeti emen, ve muhafaza eden bir toprak olup, çok mümbit ve mahsuldardır. Topraklar da umumiyetle %40 ümüshi, %40 kum ve killi %10 kil ve kireçlidir. Geri kalan %10da millî topraklardır. Bu ziraate çok müsait olan toprakları yeryer sulayan Bakırçayı, Menderes, Gediz ve Simav suları vardır. Zamanında bol bir yağmur, kâfi bir sıcak ümüslü bir toprak, bu mıntakayı herşeyden evvel mükemmel bir ziraat memleketi haline sokmuştur.

İklim şartlarını bilenlerce malûmdur ki: pamuk. tütün, üzüm gibi mahsulâtın yetişmesi için evvelâ tenebbüt devresinde lâzım olan kâfi bir yağmur; sonra da; lâzım olan devamlı ve kâfi bir sıcağı; ancak bu mıntakada hâkim olan ve « Ege iklimi » adını alan iklim tipinde görebiliriz.

Brgamada ziraatin gayesi, geniş, vâsi bir mikyasta ziraat usulüne dayanır. Bu maksatla hayvanlar ve faaliyet hep bu işe vasıta olarak kullanılır.

Memleketin umumî nüfusu 57338 olup bunun tahmini %95 i zürradır. Memlekette çiftçi ailelerinin vasatî nüfus adedi: (4.3) tür. Her aileye isabet eden çift hayvanları say (1.12) Çiftlik hayvanatı olarak da (11.57) adet olarak görünmektedir.

Bu hayvanlardan umumiyetle, öküz, manda, beygir, ekseriyeti teşkil eder. Diğer hayvanlardan kısrak, dana, boğa, inek, ve manda ineği nâdiren kullanılır.

Ziraat umumiyetle iptidaî usullerle yapılır. Bunlar arasında kuru ve nadas usulleri vardır. Hasadı müteakip tarla nadas yapılarak dinlendirilmeğe bırakılır. Tabiî gübrelerden istifade olunur. Bugün umumiyetle Bergamada hâkim ziraat, iptidaî usullerle olup, mahsul alma tesadüfî ve

Bergama köylerinde Düven yapanlar

gayri fennîdir. Kimyevî ve modern usuller henüz yoktur.

Yukardaki mikdarları, iki misline çıkarmak kabildir. Bu, ancak nüfusun çoğalması ve modern ziraat usullerinin tatbiki ile olacaktır. 60.000 insan, geniş Bergama topraklarından, ancak bu neticeyi elde edebilmektedirler.

Sonra, Bakırçayının taşması da rakamların kabarmasına mâni olmaktadır. Hükûmetimiz, bu çayı tanzim etmeğe başlamış, hattâ iş bir hayli ilerlemiştir.

Bakırçayının tanzimi sona erdikten sonra, Bergama ovası, muhakkak ki yeniden hayata doğmuş gibi olacak, olanca kudretini, altın başaklar verecektir.

ON SENE GENÇLEŞTİM

Bundan böyle ihtiyar donuk bir hal alan teni, temiz ve genç bir hala sokup beyazlaştırmak çok kolay bir iş. Sonunda fen, ten ve cildi iyiçe besleyen maddeyi de keşfedip ortaya çıkardı. Bu madde uğuşturularak tene sürülünce mesamat tamamile açılıp serbest kalıyor. Çizgi ve buruşukluklar bertaraf oluyor, bazı cilde arız olan siyahımsı noktalar yokoluyor. Bu temizleyici ve besliyeci madde yalnız: yeni "TOKALON„ kreminde vardır.

Bu maddede, harikulâde bir kuvvet bulunduğu için, en çirkin yüzler bile az zamanda genç ve güzel bir hal alıyorlar.

"TOKALON„ kreminin "pembe„ renkli olanını gece yatmadan önce kullanınız. Uykunuzda derinizi tazelendirir. Sabahları ise "TOKALON„ kreminin "beyaz„ renkde olanını kullanınız. Tene bir beyazlık, bir serinlik verir.

Beyaz "TOKALON„ üzerine sürülen podra bütün gün kuvvetini muhafaza eder. Teniniz, cildiniz nekadar fena olursa olsun "TOKALON„ kremini kullanmağa başladıktan sonra elde edeceğiniz neticeyi sevinçle karşılayacaksınız. "TOKALON„ ile hiç ummadığınız bir netice elde edeceğinize emin olabilirsiniz.